

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

HRA VE WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE, NERUDOVA 53, ČESKÉ BUDĚJOVICE

VEDOUcí PRÁCE: PHDR. ZUZANA SVOBODOVÁ, PH.D.

AUTOR PRÁCE: BC. MICHAELA PRAJKOVÁ

STUDIJNÍ OBOR: PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

ROČNÍK: DRUHÝ

2012

PROHLÁŠENÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE V NEZKRÁCENÉ PODOBĚ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích   dne 25.3.2012

.....
Podpis autora

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mi poskytli podklady pro vypracování této diplomové práce. Zvláště pak děkuji paní Marii Fidrové, která vede waldorfskou třídu v mateřské škole Nerudova 53, České Budějovice, a která mi ochotně odpovídala na kladené dotazy při získávání informací a zapůjčovala mi taktéž materiály týkající se waldorfského vzdělávání. Dále bych chtěla poděkovat paní PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za odborné vedení a konzultování této práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala svým rodičům za morální a materiální podporu, které se mi dostávalo po celou dobu studia.

OBSAH

Úvod	6
1. Teoretická část	8
1.1. Waldorfská pedagogika podle Rudolfa Steinera	8
1.2. Role učitele ve waldorfské škole	11
1.3. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ve vztahu k waldorfské mateřské škole... 12	
1.4. Rámcové cíle waldorfské pedagogiky	12
1.4.1. Klíčové kompetence	13
1.4.1.1. Klíčové kompetence pro předškolní vzdělávání	14
1.4.1.2. Klíčové kompetence podle Marca Siergista	18
1.4.2. Slavení svátků ve waldorfské mateřské škole.....	21
1.4.3. Průběh dne a týdne ve waldorfské mateřské škole.....	23
1.4.3.1. Malování.....	23
1.4.3.2. Pečení chleba.....	24
1.4.3.3. Zpěv, Hudební výchova	24
1.4.3.4. Procházky	25
1.4.3.5. Kreslení.....	26
1.4.3.6. Modelování, práce se dřevem.....	26
1.4.3.7. Pohybová výchova.....	26
1.4.3.8. Pohádky.....	27
1.5. Hra.....	28
1.5.1. Definice hry.....	28
1.5.2. Klasifikace her.....	31
1.5.2.1. Základní klasifikace her podle Rogera Cailloise	31
1.5.2.2. Klasifikace dětské hry podle Lili Monatové	34
1.5.3. Znak hry	35
1.5.4. Funkce hry	35
1.5.5. Hra z pohledu vědních oborů	36
1.5.5.1. Hra z pohledu filosofie.....	36
1.5.5.2. Hra z pohledu psychiky.....	37
1.5.5.3. Hra z pohledu sociologie	38
1.5.5.4. Hra z pohledu pedagogiky	39
1.5.6. Rozdělení hry z pohledu pedagogiky	40
1.5.6.1. Hry tvořivé	40
1.5.6.2. Funkční hry	41
1.5.6.3. Hry námětové, nebo také úlohové hry.....	41
1.5.6.4. Dramatizující hry	41
1.5.6.5. Hry s pravidly	42
1.5.6.6. Didaktické hry.....	42
1.5.6.7. Pohybové hry.....	42
1.5.6.8. Volná hra	42
1.5.7. Dětská hra - Fridrich Wilhelm Fröbel.....	43
2. Praktická část	44
2.1. Mateřská škola, Nerudova 53, České Budějovice	44
2.1.1. Třídní vzdělávací program Waldorfské mateřské školy – třída „Broučci“	44
2.1.1.1. Cíle Waldorfské mateřské školy, Nerudova 9, České Budějovice	48
2.1.1.2. Integrované celky třídního vzdělávacího programu	49

2.2	Sborník her a rozbor klíčových kompetencí a vzdělávacích cílů	71
2.2.1	Podzim	71
2.2.1.1	Hra na Ježka	71
2.2.1.2	Hra na lísteček	72
2.2.1.3	Vlaštovičko leť	72
2.2.2	Zima	73
2.2.2.1	Čertovská honička	73
2.2.2.2	Mrazík a sluníčko	74
2.2.2.3	U krmítka	74
2.2.3	Jaro	75
2.2.3.1	Ušáčci	75
2.2.3.2	Žáby a čáp	76
2.2.3.3	Zaječí pelíšky	76
2.2.3.4	Už se vrby zelenají	77
2.2.3.5	Čížekku, čížekku	78
2.2.3.6	Zlatá brána	79
2.2.3.7	Na mlčící ovečku	79
2.2.4	Léto	80
2.2.4.1	Ptačí koncert	80
2.2.4.2	Pletla v kytku	82
2.2.4.3	Utekla nám myška do strniska	82
2.2.4.4	Hledání jara podle vůně	83
2.2.4.5	Honička na zajíčka	83
2.2.5	Hry pro celý rok	84
2.2.5.1	Čaroděj čaruje	84
2.2.5.2	Princeznička na bále	85
2.2.5.3	Dupy, dup	85
2.2.5.4	Hmatová hra	86
2.2.5.5	Hra na „Popelku“	86
2.2.5.6	Chuťová hra	87
2.2.5.7	Senzorická hra	87
2.2.5.8	Hra na ozvěnu	88
2.2.5.9	Židličkovaná ve Waldorfské mateřské škole	88
2.2.5.10	Hra na auta	89
2.2.5.11	Slepovaná	89
2.2.5.12	Bál strašidel	90
2.2.5.13	Tleskané kolo	91
2.2.5.14	Cesta za písničkou	91
2.2.5.15	Hádanky	92
2.2.5.16	Rozpočítávadla	92
2.2.5.17	Grafomotorické hry	93
2.2.5.18	Paleček chlapeček	94
2.2.6	Dramatické hry	94
2.2.7	Každodenní rituály ve waldorfské třídě „Broučci“	95
	Závěr	98
	Seznam použitých zdrojů	100
	Abstrakt	102
	Abstract	103

ÚVOD

„Hra ve Waldorfské mateřské škole, Nerudova 53, České Budějovice“; toto téma jsem si zvolila především proto, že je mi vzdělávání v duchu waldorfské filosofie velmi blízké a taky s ohledem na absolvovanou praxi, která mne inspirovala nejen v oblasti vzdělávání dětí, ale která se ukázala velmi přínosnou i pro můj osobní život.

Během dvouroční praxe ve Waldorfské mateřské škole Nerudova 53, České Budějovice jsem při komunikaci s okolím zjistila, že waldorfská pedagogika je stále vnímána spíše jako alternativní typ vzdělávání, který je zatím lidem cizí a nemají konkrétnější představu, na jakých základních kamenech je filosofie waldorfské pedagogiky postavena. Proto jsem se na začátku teoretické části podrobněji věnovala popisu waldorfského vzdělávání a také Rudolfovi Steinerovi, zakladateli tohoto vzdělávání. Ke své práci jsem využila literaturu, která úzce souvisí s waldorfskou pedagogikou. Vycházím z překladu knih týkajících se pedagogiky Rudolfa Steinera a z odborné literatury o waldorfské pedagogice především od autorů Franse Carlgrena, Táni Smolkové, Heleny Grecmanové a Evy Urbanovské,

Cílem mé diplomové práce je přiblížit a objasnit principy waldorfské pedagogiky a poukázat na to, že hra v jakékoliv formě má pro děti obrovský význam. Ve své práci bych ráda demonstrovala, že se dítě hrou nejen učí, ale taky si prožívá skutečnosti, se kterými se nedokáže v běžném životě sžít, čímž si rozvíjí klíčové kompetence. Hra na rozdíl od klasického života je bez rizika a dítěti poskytuje spoustu nových zkušeností typických pro hru a takových, které mu neposkytne žádná jiná činnost.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Z části teoretické a části praktické.

Teoretická část se zabývá waldorfskou pedagogikou, jejím vznikem a charakteristikou waldorfské mateřské školy. Tuto část jsem rozšířila o rámcový vzdělávací program, který je přizpůsoben waldorfskému konceptu vzdělávání. Zbytek teoretické části je zaměřen na hru, její význam pro dítě a rozdělení her.

Závěr teoretické části tvoří objasnění klíčových kompetencí, kterým se věnuji v praktické části své diplomové práce. Pro objasnění definice hry jsou použity definice tří klíčových autorů; Jana Amose Komenského, Johana Huizinga a Lili Monatové. Ve své práci jsem porovnávala jejich definici hry a na základě tohoto porovnání jsem si vytvořila

definici sobě vlastní, protože hra nebyla dosud nadefinována tak, aby bylo možné používat právě jednu oficiální a všeobecně platnou definici.

Ve druhé části diplomové práce se zabývám rozbořem hry. Cílem bylo vytvořit zásobník her pro učitele waldorfských škol spolu s rozbořem klíčových kompetencí, které se u dítěte rozvíjejí a posilují. Hry a poznatky jsem načerpala během praxe ve Waldorfské mateřské škole a roztřídila je podle ročních období a podle svátků, které se ve Waldorfské mateřské škole slaví. Do svého sborníku jsem zařadila i hry, které lze hrát po celý rok.

Do praktické části jsem vložila i třídní vzdělávací program waldorfské třídy „Broučci“. Tento materiál poskytuje informace a ukazuje činnosti, které se v této třídě v průběhu roku odehrávají. V práci poukazuji na to, že hru lze chápat jako zábavnou činnost, ale taky jako prostředek pro rozvoj a vzdělávání dětí. Cílem diplomové práce tedy je, prokázat, že každá dětská hra má smysl a dítě obohacuje a rozvíjí klíčové kompetence, které potom jedinec upotřebí v následujících etapách svého života.

Pevně věřím, že obsah práce může být přínosem nejen pro pedagogy waldorfských i klasických mateřských škol, neboť z ní můžou snadno čerpat inspiraci a zároveň si také můžou ověřit, které klíčové kompetence se u dětí při zvolené hře rozvíjejí a upevňují, ale stejně tak věřím, že tuto práci ocení také lidé, kteří nevědí, co to waldorfská pedagogika je, a kteří by rádi blíže pochopili základní filosofii a principy vzdělávání v tomto duchu, stejně tak jako rodiče, kteří ještě nejsou rozhodnuti, jaký typ předškolního vzdělávání vybrat pro své dítě; zda-li „tradiční“, nebo „alternativní“ a v neposlední řadě věřím, že tato práce bude přínosnou také pro širokou akademickou obec.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V této části se zabývám charakteristikou waldorfské mateřské školy podle Rudolfa Steinera, Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále jen „RVPPV“) pro mateřskou školu, kterým se řídí waldorfská mateřská škola Nerudova 53, České Budějovice. Dále pak se věnuji hře, její charakteristice, definici a rozdělení z pohledu pedagogiky.

1.1. WALDORFSKÁ PEDAGOGIKA PODLE RUDOLFA STEINERA

*„Dítě v úctě přijmout,
v lásce vychovat,
ve svobodě propustit ....“*

(R. Steiner)

Základy waldorfské pedagogiky pochází od Rudolfa Steinera (1861-1925). Podobnou filosofii v pedagogice vyznával již J. A. Komenský avšak během jeho éry, nebylo možné tuto filosofii využít v praxi. R. Steiner vytvořil filosoficko-pedagogickou nauku o člověku – antroposofii.

První waldorfská škola vznikla v roce 1919 ve Stuttgartu, na jejím založení se podílel Emil Molt, který waldorfskou mateřskou školu zřídil pro děti zaměstnanců své firmy. První waldorfská škola nesla jméno Waldorf – Astoria. Byla pojmenována stejně jako firma E. Molta, která působila v oblasti tabákového průmyslu a zabývala se výrobou cigaret.

Pedagogické vedení bylo svěřeno Rudolfovi Steinerovi. Steiner sestavil první waldorfský učitelský tým, sestavil rámcový učební plán a přizpůsobil vyučování v duchu své filozofie.

„Waldorfská pedagogika se zabývá především rozvojem člověka ve všech směrech a zaměřuje se na utváření osobnosti a je zaměřena na prožitku dítěte. Mezi specifické rysy nejznámější alternativní koncepce patří:

- *Antroposofie – filosofické východisko waldorfské pedagogiky*
- *Pojetí učitele a jeho úloha ve výchově*
- *Vyučování v epochách*
- *Esteticko – rytmický přístup*
- *Eurytmie*
- *Spolupráce s rodinou*¹

U nás se waldorfská pedagogika začala rozvíjet až po roce 1989. V současné době je u nás několik waldorfských škol; v Brně, Českých Budějovicích, Písku, Ostravě, Praze a v několika dalších městech.

Základním cílem waldorfské pedagogiky je vychovávat svobodné občany a je pro ni podstatný politický systém demokracie, která je založena na svobodě lidu. Právě proto, že u nás nebyl demokratický politický systém, nemohla se ani waldorfská pedagogika u nás utvářet.

Waldorfská pedagogika působí ve světě téměř sto let a v současné době je jich ve světě více než 500. Nejrozšířenější jsou v Německu a Nizozemí. *„Její jádro tvoří snaha o takové působení na dítě, pomocí něhož vyspěje dítě v autonomního, silného, jednostrannostmi neztíženého jedince. Hlavním cílem tohoto výchovně – vzdělávacího systému není pouze přinést dítě k osvojení potřebných kompetencí pro pokud možno úspěšný budoucí život, ale přivést je k tomu, co stojí ještě o něco dál.“*² Její vznik můžeme zařadit do období, které bylo typické pro krizi myšlení (konec 19. století). Rudolf Steiner v souvislosti s krizí myšlení, vytváří antroposofii.

Antroposofie je systém, který *„spojuje prvky přírodní filozofie J.W. Goetheho, mystiky orientálních systémů i okultismu indického teosofického učení a esoterního křesťanství.“*³ V antroposofii se klade důraz na duchovno a na astrální tělo, je chápána jako ideologie, která pozvolna vniká do našeho života.

„Výchova a vzdělávání vycházející důsledně z vývojových potřeb dítěte se zaměřuje především na utváření vztahu ke světu pomocí sil myšlení, cítění i vůle. Výrazným prvkem je pěstování humanity a lidskosti, tolerance a porozumění druhým. Práce

---

¹ Alena Hrdličková, Alternativní pedagogické koncepce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, České Budějovice 1994 s. 45

² Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITREA, Praha 2007 s. 100

³ Alena Hrdličková, Alternativní pedagogické koncepce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, České Budějovice 1994 s. 46

s dětmi je tak zaměřena na probuzení vlastního živého myšlení, širokého soucítění, vůle vedoucí k zodpovědnosti a vlastní tvůrčí realizaci⁴.

„Celý život se podobá rostlině, která neobsahuje pouze to, co nabízí oku, nýbrž uchovává ve svých skrytých hlubinách i budoucí stav. Kdo má před sebou rostlinu, jež vyvinula pouze listy, ví dobře, že se po nějaké době objeví na listech stvolu i květy a plody. A již nyní obsahuje rostlina skryté vlohy k těmto květům a plodům...“

(R. Steiner, Výchova dítěte a metodika vyučování)

Waldorfská pedagogika se vyhýbá věcem, které by dítě mohlo napodobovat a nechává ho volně pracovat se svojí fantazií. Právě napodobování je pro dětství typické. Proto si učitelé ve waldorfské škole musí dávat pozor na to, co dítěti předkládají a jaké postoje zaujímají. Na toto by si měli dávat pozor i rodiče, kteří chtějí své děti v duchu waldorfské pedagogiky vzdělávat.

Pro waldorfskou školu je typická i úprava prostředí. Úprava interiéru by měla být tvořena z přírodních materiálů, jednoduchá s čistými tvary.

Prostředí by mělo být harmonické a připomínat dětem rodinnou pohodu. Právě harmonie je příznivá pro rozvoj dětské osobnosti. Ve větších městech se waldorfské školy stávají centrem klidu a pohody a útekem od hektického světa, kde není klid na odpočinek a relaxaci. Dítěti se zde dává prostor pro to, aby souznělo s přírodou a duševně se tak rozvíjelo. Ve školce nenajdeme televizi, protože podle zásad waldorfské pedagogiky, televize narušuje komunikaci mezi učitelem a žákem.

„Architektonické rozvržení waldorfské školy by mělo být rozloženo do mnohoúhelníku. Třídy mají asymetrický tvar. Každá třída je vymalována netradiční barvou, stropy jsou obloženy dřevem a na zemi je položený koberec.

Důležitým fenoménem waldorfské mateřské školy je řád a rytmus. Člověk se setkává s rytmem již v období před svým narozením a potom během celého svého života, rytmus náleží celé jeho fyzické existenci, k fungování jeho tělesné i duševní složky (nádech – výdech, spánek – bdění, tep srdce, chůze, akce – reakce v oblasti vzájemné komunikace apod.), souvisí s jeho životními podmínkami (střídání dne a noci, příliv – odliv, zrod – zánik. apod.) I dítě vnímá rytmus matčina srdce, rytmický proud řeči apod. Naši předkové vnímali jeho působení více, než dnešní člověk.⁵

---

⁴ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITERA, PRAHA 2007 s. 10

⁵ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITREA 2007 s. 16 – 17

1.2. ROLE UČITELE VE WALDORFSKÉ ŠKOLE

„Waldorfská pedagogika vychází z teze, že výchova je uměním.“⁶

Učitel waldorfského předškolního vzdělávání nechává dětem volnost v úsudku a nepodsouvá jim svoje názory a postoje. Vychovává v nich smysl k zodpovědnosti a citlivosti.

Při připravování programu dbá na to, aby připravovaná řízená hra byla v souladu a v návaznosti na volnou hru dětí. Na námět jež si děti pro hru zvolily. Učitel by měl brát v potaz to, co děti zajímá a vtipně na to umět navázat a téma rozvinout. Rozvíjíme tak v dětech jejich fantazii a svobodu volby.

Pedagog může volnou hru ovlivnit tím, že dá dětem k dispozici různé pomůcky pro hru. Hra pak směřuje podle podnětů celé skupiny.

Pedagog by měl mít dopředu promyšlený program, který se bude daný den provádět a děti s tímto programem seznámit na úvodu dne.

V předškolním věku dítěte je pedagog pro děti vzorem. Děti podle něj opakují vše, co vychovatel dělá. Měl by být proto dobrým příkladem pro dítě.

„Waldorfský učitel by měl být volně tvořícím, produktivním umělcem, jehož charakterizuje v jeho výchovné práci jedinečnost, neopakovatelnost, originalita. Každé dítě je v koncepci waldorfské pedagogiky pro učitele určitou hádankou, záhadou. Dítě postupně poznává a přibližuje se mu.“⁷

Důležitý úkol ve waldorfské pedagogice sehrává role pozorování. Metod pozorování se ve „waldorfu“ používá několik, protože pozorování je pro učitele nejlepším prostředkem jak dítě poznat a „rozluštit“.

„Učitel se nesmí stát jen podavatelem hotových vědomostí a poznatků, ale je třeba, aby vědění zprostředkoval jím zpracované a promyšlené, a tak formoval u dětí i vztah k poznání, k sobě samému, k svému okolí, k světu, jejich celou osobnost. Již v roce 1919 bylo konstatováno, že tím nejobtížnějším v naplnění této myšlenky je příprava takto orientovaných učitelů.“⁸

Pro učitele waldorfského vzdělávání existuje příprava v podobě waldorfských seminářů. Tyto semináře najdeme i u nás v České republice.

---

⁶ Alena Hrdličková, Alternativní pedagogické koncepce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, České Budějovice 1994 s. 70

⁷ Alena Hrdličková, Alternativní pedagogické koncepce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, České Budějovice 1994 s. 70

⁸ Alena Hrdličková, Alternativní pedagogické koncepce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, České Budějovice 1994 s. 71

1.3. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE VZTAHU K WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich uskutečňování.“⁹

Velký ohled se při vytváření RVPPV pro waldorfskou pedagogiku bere na osobnost dítěte a na utváření jeho osobnosti. Cílem je spokojenost dítěte a jeho pokrok ve vývoji. RVPPV bere ohled na to, že by měly všechny činnosti probíhat spontánně podle okolností, které se naskytnou, aby byly přínosem pro dítě.

Učitel ve waldorfské mateřské škole by měl být oporou dítěte a napomáhat mu k objevování nových poznatků. Dále by měl být učitel kreativní a v dítěti nenuceně rozvíjet fantazii, rozvíjet ho nejen po stránce duševní, ale také fyzické.

1.4. RÁMCOVÉ CÍLE WALDORFSKÉ PEDAGOGIKY

„Vzdělávací cíle předškolního vzdělávání jsou formovány jako záměry a výstupy ve dvou úrovních – obecné a oblastní. Obecné záměry vzdělávání jsou vyjádřeny pomocí rámcových cílů, výstupy pak podobně klíčových kompetencí. Rámcové cíle se promítají do pěti vzdělávacích oblastí a získávají podobu cílů dílčích. Jejich průběžné naplňování směřuje k dosahování dílčích kompetencí, které jsou základem pro postupné budování kompetencí klíčových.“⁹

Rámcové cíle, formované v RVPPV, jsou:

1. rozvíjení dítěte a jeho schopnost učení,
2. osvojení si základů hodnot, nanic je založena naše společnost,
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Tyto obecné cíle naplňuje waldorfská pedagogika celým svým pojetím.

---

⁹ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., MAITREA 2007 s. 55

Vzdělávací obsah je v RVPPV strukturován na základě přirozených interakcí do oblastí:

1. Dítě a jeho tělo (biologická interakční oblast)
2. Dítě a jeho psychika (psychologická interakční oblast)
3. Dítě a ten druhý (interpersonální interakční oblast)
4. Dítě a společnost (sociálně – kulturní interakční oblast)
5. Dítě a jeho svět (environmentální interakční oblast)

Tyto oblasti vzdělávání jsou propojeny, vzájemně se ovlivňují, prostupují a podmiňují, vytvářejí společně fungující celek, obsahují dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). Dílčí cíle vyjadřují, co by měl pedagog v průběhu předškolního vzdělávání sledovat, co by měl u dítěte podporovat. A pokud jsou průběžně naplňovány, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí, neboť zasahuje – li vzdělávání zároveň oblast poznatků, hodnot a postojů, získává dítě dovednosti mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější (z RVPPV).

Podmínky předškolního vzdělávání definuje RVPPV jako věcné, sociální, organizační a odborné charakteristiky vzdělávacího prostředí, které ovlivňuje kvalitu poskytovaného vzdělávání.

„Pedagogické hodnocení se v RVPPV zaměřuje především na vnitřní evaluační a hodnotící procesy, které umožňují optimalizovat kvalitu pedagogických činností a podmínek, za kterých předškolní vzdělávání probíhá.

Profesionalita a odpovědnost pedagoga je také důležitou součástí RVPPV.“¹⁰

1.4.1. KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Klíčové kompetence v dnešním vzdělávání představují cíl, který se analyzuje pomocí výstupů.

„V kurikulárních dokumentech jsou obecně formovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot společností přijímaných a i obecně sdílených představ o tom, které kompetence

---

¹⁰ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITREA, Praha 2007 s. 56 – 58

*přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka a k posilování funkcí občanské společnosti.*¹¹

*„Kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější a tím i využitelnější. Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý a složitý proces, který má začátek v předškolním vzdělávání a pokračuje až do středního vzdělávání a dokončuje se v průběhu života.*¹²

Důležité je, aby všechny činnosti braly v potaz klíčové kompetence a volily se vhodné činnosti, které k naplňování klíčových kompetencí přispívají. Klíčové kompetence jsou prioritou v utváření rámcového vzdělávacího programu.

Pokud dobře rozvineme klíčové kompetence již u dítěte předškolního věku, pomůžeme mu tím do další životní etapy, kterou má dítě před sebou. Pokud klíčovými kompetencím nedáme dostatečnou péči, můžeme dítě brzdit v jeho cestě za poznáváním. Předškolní vzdělávání by se tedy mělo snažit o maximální naplnění a cíleně jít klíčovými kompetencím naproti.

1.4.1.1. Klíčové kompetence pro předškolní vzdělávání

Při nástupu na základní školu se předpokládá, že dítě bude mít rozvinuto klíčové kompetence na těchto úrovních:

1. Kompetence k učení
2. Kompetence k řešení problémů
3. Kompetence komunikativní
4. Kompetence sociální a personální
5. Kompetence činnostní a občanské

1. Kompetence k učení:

- *Dítě má zájem pozorovat a zkoumat a začíná rozpoznávat souvislosti, experimentuje a používá při experimentování jednoduchých pojmů, znaků a symbolů*
- *To co se naučilo, se snaží aplikovat do praktického života a v dalším pokroku v učení.*

---

¹¹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 11

¹² Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 11

- Má základní poznatky o světě, jako je kultury přírody, technika a vše co dítě obklopuje. Orientuje se v dění okolo sebe a dbá na řád ve kterém je vychovááno.
- Klade otázky a hledá odpovědi. Všimá si všeho, co se kolem něj děje. Otázkami a odpověďmi chce získat informace o tom, co se kolem něj děje. Má radost z toho co již zná, co se naučilo a těší se na další poznávání.
- Proces učení u dítěte probíhá nejen spontánně, ale i vědomě. Soustředí se na činnosti a věnuje úsilí, aby se něčemu přiučilo. Dokáže postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno se dopracovat k výsledku.
- Učí se hodnocení svých výsledků a hodnocení druhých. Odhaduje svoje schopnosti.
- Pokud je dítě oceněno, učí se rádo.¹³

2. Kompetence k řešení problémů:

- Věnuje pozornost tomu, co se děje okolo něj. Přirozenou motivací k řešení problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem.
- Rádo řeší problémy, na které stačí. Na základě nápodoby, nebo opakování řeší opakované situace, náročnější problémy řeší s pomocí dospělého.
- Na základě bezprostřední zkušenosti řeší problémy. Při řešení aplikuje cestu pokus a omyl, zkouší, experimentuje, spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací, hledá různé možnosti a varianty.
- Při řešení myšlenkových i praktických problémů užívá logických, matematických i empirických postupů.
- Zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti.
- Dokáže rozlišit funkční a nefunkční řešení problémů a dokáže si řešení zvolit.
- Ví, že vyhýbání se problémům nikam nevede, ale že včasné řešení problémů je pro něj výhodou, je si vědomo toho, že svojí aktivitou může řešení situací ovlivnit.
- Nebojí se udělat chybu, pokud je doceněno i za snahu.¹⁴

¹³ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 12

¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 12-13

3. Komunikativní kompetence:

- *Dítě ovládá řeč a je schopno formulovat vhodné věty. Samo vyjadřuje své myšlenky, otázky i odpovědi. Umí reagovat na položenou otázku a je schopno vézt dialog.*
- *Dokáže sdělovat svoje emoce a to různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)*
- *Domluví se gesty i slovy, umí rozlišit některé symboly a rozumí jejich významu i funkci.*
- *V běžném životě komunikuje bez ostychu a zábran s dětmi i s dospělým, chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou.*
- *Ovládá dovednosti, které předcházejí čtení a psaní.*
- *Rozšiřuje svoji slovní zásobu a aktivně ji používá ke komunikaci s ostatními.*
- *Dovede využít informativní a komunikativní prostředky (knížky, počítač, telefon, encyklopedie, atd.)*
- *Ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky, má vytvořený prvotní předpoklad k učení se cizímu jazyku.¹⁵*

4. Sociální a personální kompetence:

- *Samo rozhoduje o svých činnostech, umí si udělat svůj názor a vyjádřit jej.*
- *Dokáže si uvědomit následky za své jednání.*
- *Projevuje dětsky svoji citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabšímu, dokáže rozpoznat nevhodné chování, vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost.*
- *Dokáže se prosadit ve skupině, podřídit se, dokáže se domluvit a spolupracovat ve společných činnostech, uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku, je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy.*
- *Napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí.*
- *Má účast na společných rozhodnutích, přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti, dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim.*

---

¹⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 13

- *Při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně, nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout.*
- *Je schopno chápat, že lidé jsou různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným.*
- *Chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou. Dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování.¹⁶*

5. Činnostní a občanská kompetence

- *Svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat.*
- *Dokáže rozvinout a využívat silné stránky, poznat svoje slabé stránky.*
- *Odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem.*
- *Chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá.*
- *Má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení. K úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně, váží si práce i úsilí druhých.*
- *Chápe, že zájem o to, co se kolem něj děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevědomost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky.*
- *Má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu a snaží se podle toho chovat.*
- *Spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat.*
- *Uvědomuje si svá pravidla i práva druhých, učí je hájit a respektovat, chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu.*
- *Ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním, na něm podílí a že je může ovlivnit.*
- *Dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské).¹⁷*

¹⁶ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 13-14

¹⁷ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004. s. 14

Klíčové kompetence vyjadřují očekávaný přínos pro dítě předškolního věku. Soubor klíčových kompetencí je ve svém celku ideálem, k němuž většina dětí nedospěje a dospět nemůže.

Soubor klíčových kompetencí nabízí pedagogům poměrně jasnou představu, kam směřovat, oč usilovat.

Slouží k vymezení odpovídajícího vzdělávacího obsahu jako prostředku k jejich vytváření.

1.4.1.2. Klíčové kompetence podle Marca Siergrista

Klíčové kompetence se vyskytly poprvé v roce 1974. Poprvé je popsal Mertens. Teprve v dnešní společnosti nabývají na důležitosti a to jak ve školním, tak i mimoškolním vzdělávání.

Cílem klíčových kompetencí je rozvoj osobnosti v rámci výchovy a vzdělávání.

Identifikace klíčových kompetencí:

- A. Kognitivní přístup
- B. Přístup založený na analýze činností
- C. Přístup zaměřený na společnost

A. Kognitivní přístup

Důležité je rozeznat a pojmenovat určitá hlediska, rozeznat je a rozpoznat jejich souvislost mezi sebou.

První, kdo takto začal chápat jednání byl Hegel , jehož teorie spočívá právě na těchto kognitivně – teoretických předpokladech jednání.

Aby člověk mohl jednat, musí tedy:

- mít obecný přehled o dané věci a konkrétním případě (znát pojmy),
- mít schopnost zařadit konkrétní (konkrétní okolnosti jednání) pod obecné a obecné vztáhnout na konkrétní,
- vidět souvislosti mezi různými jevy, určit příčiny a následky,
- umět vytvořit hypotézy o vhodnosti způsobů jednání pro realizaci stanovených cílů.

Martens (1974) se se svým konceptem klíčových kompetencí přihlásil k tomuto kognitivně – teoretickému přístupu orientovanému na jednání. Klíčovými

kompetencemi je nazývá proto, že pomáhají vyrovnávat se se skutečností a zvládat také nároky světa.

Tomuto odpovídá i jím přepokládaný seznam klíčových kompetencí:

- Základní kompetence: Základní myšlenková operace jako předpoklad kognitivního zvládnání nejrůznějších situací a požadavků.
- Horizontální kompetence: Získávat informace, porozumět jim, zpracovávat je a chápat jejich specifičnost.
- Rozšiřující prvky: Základní myšlenkové operace jako předpoklad kognitivního zvládnání nejrůznějších situací a požadavků.
- Dobové faktory: Doplnovat mezery ve znalostech vzhledem k novým poznatkům (moderní dějiny a literatura, počítání s množinami, ústava)

B. Přístup založený na analýze činností

Tyto přístupy mají snahu sledovat vzájemné vztahy profesního jednání a ujasňovat, které základní schopnosti jsou potřebné k pružnému zvládnání situací v zaměstnání.

Ke zvládnutí tohoto procesu jsou potřebné jiné schopnosti, představující trvalou hodnotu v procesu změn – a to jsou klíčové kompetence.

C. Přístup zaměřený na společnost

Vzdělávání zaměřené na projekty a transfer : **Model Petra**

Model Petra vznikl v letech 1984 – 1988 z pokusného modelu firmy Siemens AG. Cílem bylo vyvinout způsob zprostředkování klíčových kompetencí v odborném vzdělávání.

Klíčové kompetence jsou chápány jako „schopnosti“ přesahující hranice povolání a profese.

Projekt rozlišuje pět základních klíčových kompetencí:

- I. Organizace a provedení cvičných úkolů
- II. Komunikace a kooperace
- III. Aplikace technik učení a technik duševní práce
- IV. Samostatnost a odpovědnost
- V. Snášení zátěže

Tyto kompetence lze požadovat za kompetence dílčí, které jsou součástí komplexních klíčových kompetencí a předpokládají se u pracovníků v podnikovém provozu.

„Klíčové kompetence, které byly rozpracovány pro pracovníky firmy Siemens AG.

I. Organizace a provedení cvičných úkolů

Cíle: Plánování práce, provádění práce, kontrola výsledků

Hlavní kompetence: Cílevědomost, pečlivost, přesnost, řízení sebe samého, hodnocení sebe samého, systematický postup, racionální práce, schopnost organizovat, flexibilita, schopnost koordinovat.

II. Komunikace a kooperace

Cíle: Chování ve skupině, kontakt s ostatními, týmová práce.

Hlavní kompetence: Schopnost písemného a ústního vyjadřování, věcnost argumentace, otevřenost, schopnost kooperovat, schopnost vcítit se, schopnost Integrace, chování vstřícné k zákazníkům, sociální odpovědnost, čestnost.

III. Aplikace technik učení a technik duševní práce

Cíle: Postoj k učení, vyhodnocování a přehodnocování informací.

Hlavní kompetence: Ochota dále se vzdělávat, používat technik učení, vyznat se v nákresech a schématech a umět je aplikovat, umět vyvozovat záměry z analogie, formálně logické myšlení, abstrahováním předvídaté myšlení.

IV. Samostatnost a odpovědnost

Cíle: Vlastní odpovědnost a spoluodpovědnost při práci.

Hlavní kompetence: Přemýšlet s ostatními, spolehlivost, disciplína, být si vědom kvality, být si vědom bezpečnosti, zastávat vlastní názor, rozvážné jednání, iniciativa, schopnost rozhodovat, sebekritičnost, znát vlastní meze a nedostatky, schopnost úsudku.

V. Snášení zátěže

Cíle: Psychická a fyzická náročnost.

Hlavní kompetence: Schopnost koncentrace, vytrvalost, bdělost, odolnost vůči frustraci, schopnost přizpůsobit se.

V tomto schématu chybí kompetence, která vyžaduje „tvůrčí kompetenci“, která může přispět ke zlepšení a k rozvoji demokratické kultury ve společnosti.“¹⁸

1.4.2. SLAVENÍ SVÁTKŮ VE WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Prvním velkým svátkem, který přichází do začátku školního roku, v září, je svátek svatého Václava a svatého Michaela. Tyto podzimní slavnosti jsou si velmi blízké. Jedna slavnost se slaví jako slavnost podzimní rovnodennosti a druhá jako slavnost křesťanského významu.

Zároveň v tomto období v přírodě probíhá sklizeň úrody. Objevuje se zde proces, kdy rostliny, které splnily svoji funkci, odumírají a plody padají k zemi a uhnívají.

Symbolem v mateřské škole je pro toto období plod, zrno, jablko, atd. Je to symbol, který nám ukazuje naplnění cyklu.

Druhý svátek je v křesťanském pojetí. Jedná se o svátek svatého Michaela, který může být pro děti rytířem, který je jím známý. Svatý Michael se pouští do boje a bojuje s drakem.

Polovina měsíce listopadu je věnována přípravě svátku svatého Martina. Toto období uzavírá část, kdy se trávil čas venku a vztahuje aktivitu do prostředí třídy waldorfské mateřské školy.

Svátkem v tomto období je oslava svatého Martina, který se ukazuje jako spoluúčastník v lidském utrpení.

Děti se seznamují s legendou o něm. Legenda povídá o tom, jak se rozdělil s ubožákem o svůj plášť a ochránil ho tak před zimou a udělal tím dobrý skutek. Hlavním úkolem tohoto období je, naučit děti aby se dělily.

Dalším svátkem v cyklu je slavení Adventu. Advent znamená očekávání a je to nejkrásnější a nejkouzelnější období v roce a to jak ve waldorfské mateřské škole, tak i v domácnostech dětí.

Začíná se krátit den a prodlužovat noc. Toto je velká výzva k tomu, aby člověk nad sebou a nad svým bytím začal rozjímat a našel v sobě další novou kvalitu, která na něj čeká.

Toto období je odlišné od všech ostatních, postupem času se staví jesličky a dítě je v očekávání, kdy přijde Ježíšek.

---

¹⁸ Horst Belz, Marco Siegrist, Klíčové kompetence a jejich rozvíjení, Východiska, metody, cvičení a hry, Portál, Praha 2001

Při adventní slavnosti se objevuje spirála, která je symbolem ztišení, dlouhé cesty, která je cestou do svého nitra.

Na začátku roku začínáme slavností Tří králů a Hromnic. V těchto slavnostech v nás doznívá vánoční čas.

Tři Králové vystupují jako představení světové moudrosti, kteří přinášejí tři dary: zlato, kadidlo a myrhu. Zlato symbolizuje poznání, kadidlo je jako symbol oběti a myrha je obrazem nesmrtelnosti a opakování, které nikdy nekončí.

Hromnice jsou pak závěrem období „světla“. Děti slévají zbytky starých svíček a dělají nové. Velkou roli v tomto období získává navracející se slunce.

Masopust je dalším svátkem v roce. Pořádají se masopustní reje, při kterých se dříve oslavoval příchod nových sil, který přicházel spolu s jarem. Hry jsou orientovány na pohyb a k obdivování probouzející se přírody.

Masopust má vyvrcholení v Jaru. Symbolem jara jsou vajíčka a zajíc. Vajíčka symbolizují nově se rodící život a zajíc představuje překonávání svých potřeb.

Na Jaře se slaví svátek svatého Jiří, na kterého, podle pořekadla, vylézají hadi a štíři. Pro nás tento svátek představuje nalezení vnitřního klidu a řádu. Přivádí nás k tomu i činnosti, které ve školce probíhají. Vynášíme Smrtku, pečeme Jidáše, pleteme pomlázky, sázíme rostlinku a staráme se o ní, aby se jí vedlo dobře.

V období mezi jarem a létem se slaví ve waldorfské mateřské škole ještě dva důležité svátky: Letnice a svátek svatého Jana. V minulém období měli k tomuto období podobenství, které představovala pozemská nevěsta a nebeský ženich – Jízda králů.

Tradice otvírání studánek je další typickou činností, která se ve waldorfské mateřské škole slaví. Patronem a strážcem studánky je víla ze studánky. Víla nás odměňuje za vyčištění studánky nejen čistou vodou, ale taky bylinami, které nás léčí. Tato slavnost volně navazuje na svatojánskou dobu.

Červen a jeho konec, je považován za nejmagičtější část roku, protože je příroda v plné své kráse a obklopuje nás květy a plody, které mají nad námi magickou moc, která nás nabíjí energií a posiluje nás pro náročná období. Květy, které se přeměnily v plody, nám dávají najevo pomíjivost a toto období nás má připravit na to, že koloběh přírody se projevuje i v našem životě a že je nezbytnou součástí tohoto světa, aby staré, uvolnilo místo pro nové. Na základě tohoto se projevují i Svatojánské ohně, při kterých se využívají dary od víly ze studánky a vaří se léčivé čaje z jejích bylin.

Příklady pro vzdělávání a osobní rozvoj můžeme hledat různě v historii. Pro dítě je však důležité abychom mu předávaly určité hodnoty, které se v dnešní výchově dětem nedostávají. Tyto hodnoty jsou třeba: ohleduplnost, zodpovědnost, úcta, solidarita apod. Pokud dítě je spokojeno se sebou a svým jednáním vůči svému okolí má spokojený život, který kladně přispívá k jeho duševnímu i fyzickému zdraví.

1.4.3. PRŮBĚH DNE A TÝDNE VE WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

V MŠ můžeme s dětmi provádět tyto činnosti: Malování, pečení chleba, kreslení, modelování, práce se dřevem, pohybovou výchovu.

1.4.3.1. Malování

Pro malování ve waldorfské mateřské škole je typické to, že děti neučíme malovat konkrétní tvary, jako jsou například stromečky, kolečka, domečky, ale necháváme malování pouze na jejich fantazii.

Než se děti budou učit malovat tvary je pro ně důležité, aby se naučily znát vlastnosti barev a to, jak se dá s nimi zacházet.

„Existují pouze 3 barvy, které jsou předem dané a nevznikají z překrývání. Jedná se o barvy: žlutá, modrá a červená. Druhotné barvy získáme přetřením a smíšením dvou základních barev. Další barevné odstíny získáme:“¹⁹

Modrá + žlutá = zelená

Žlutá + červená = oranžová

Červená + modrá = fialová

Děti si můžou barvy zesvětlovat nebo ztmavovat a zkusit různé alternativy a tím se rozvíjet ve tvořivosti a získávat tak i úplně novou barvu, kterou ve škále ještě neměly a která se jim líbí a budou ji vyhledávat i při dalších pokusech s barvou. Sledují, jak se jedna barva setkává s druhou a jaký barevný výsledek z toho vznikne.

Dětem v mateřské škole nepodsouváme teorii barev, ale děti sami si zkouší je kombinovat teorií „pokus - omyl“.

Pro tyto pokusy s barvou jsou důležité kvalitní vodové barvy, které jsou pro pokusy ideální. Výborným pomocníkem pro dětské tvoření je velký štětec a dostatečně velká sklenice na vodu.

---

¹⁹Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996, s. 20

Děti se k malování nejlépe namotivují tím, že pedagog vše sám připraví a sám začne malovat a kombinovat. Tím přiláká zvědavé pohledy dětí, které si budou chtít kouzlení s barvičkami sami vyzkoušet.

Děti neučíme držet štětec, ani jim nic nevysvětlíme. Učitel se chopí štětce a beze slov předvede.

Aby se dětem papír při pokusech s barvou nekroutil, můžeme papír přetřít houbičkou. Děti baví to, že nemají motiv a že si sami můžou určovat, co můžou malovat a jak můžou využívat barev.

Při malování je důležité, abychom dětem neradili, co mají malovat, protože bychom je tím hodně ovlivnili jejich fantazií.

Po dokončení malování o výtvorech nemluvíme a nerozebíráme je. Uložíme je k uschnutí a děti si je pak můžou odnést domů.

Obrázky se nikde nevystavují, jak tomu bývá v klasické koncepci vzdělávání. Dítě tak chráníme před snížením sebevědomí a před zapamatováním si obrázků druhých dětí, které byly za dílo pochváleny. Může se stát, že si dítě obrázek uloží do paměti a bude ho pak chtít následně opakovat a tím bude ohrožena jeho tvořivost.

„Malování může být dobrým pomocníkem pro učitelku, protože podle toho, jakou barvu volí dítě ke svému výtvarnému projevu, může odhadnout temperament dítěte. Melancholik se pozná podle jemné modré barvy, choleric má v oblibě rudou barvu, flegmatik se pozná podle toho, že natírá velké plochy zelenou barvou a pro sangvinika je typické, že využívá ke svému projevu barvy duhy.“²⁰

1.4.3.2. Pečení chleba

Při přípravě chleba se podílí všechny přítomné děti. Společně s vychovatelem zadělají těsto a děti při doprovodu písni nebo básniček dělají malé bochánky. Proces pečení chleba si děti vyzkoušejí od počátku. Od mletí mouky až po pečení.

1.4.3.3. Zpěv, Hudební výchova

S dětmi bychom měli vyhledávat každou příležitost ke zpěvu. Dětem můžeme písni předzpěvovat, nebo je nechat zpívat samostatně. K doprovodu můžeme využít některé jednoduché nástroje.

---

²⁰ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITREA, Praha 2007 s. 39

Významným prostředkem pro rozvoj zpěvu u dětí jsou jednoduché nástroje, které si děti mohou sami vyrobit. Děti mohou hrát na kousky dřívky, na kostičky, na bábovičky apod.

„Děti mají zvláštní smysl pro rytmus a opakování, a tomu odpovídá častý poslech určitých melodií. Přitom musíme zvláště pečlivě postupovat při výběru písniček. Některé velmi rozšířené písně jsou svou hudební kompozicí našim malým zpěvákům ještě dosti cizí. Je poučné pozorovat děti, když si jen tak občas samy pro sebe prozpěvují. Děti mají radost z takových her, při kterých se zpívá, a zpěv je spojuje dohromady. Pomalý zpěv, kterým většinou doprovází podobné hry, dobře umožňuje, aby děti vnímaly výšky a hloubky tónů a aby správně přizvukovaly.“²¹ V této souvislosti vznikly ve waldorfské školce kolové hry na náměty písní.

Pro waldorfskou hudební výchovu je charakteristická také pentatonika - melodie, která je založena pouze na 5ti tónech: D, E, G, A, H; z notové osnovy jsou vyřazeny tóny: C a E, cokoliv dítě v pentatonice zahraje, tak mu to ladí.

1.4.3.4. Procházky

Děti nemají rády, když se udržuje krok celé skupinky, ale mají rády, když mohou zkoušet své síly s ostatními, bláznivě poskakovat a zkoumat okolí. Je důležité při procházkách, pokud to situace dovolí, volnost, kde se mohou děti seberealizovat.

„Proto na všech cestách, kde dětem nehrozí dopravní nebezpečí, tam všude dáme dětem volnost. Můžeme to udělat tak, že dětem určíme nějaký cíl: třeba strom, ohradu, stinné místo na sluncem ozářené cestě a podobně. Některé děti utíkají napřed a na ty „normálně kráčející“ čekají. Pak určíme zase nový cíl. Tenhle způsob procházky mají děti moc rády. Je v něm také výchovný a sociální moment. Ti co utíkají napřed, se učí sebeovládání, že se musí držet u dosaženého cíle. Při čekání na ostatní se učí ohleduplnosti ke slabšímu. A současně je to dobré i pro ně samé, že si odpočinou po běhu a chytí dech. Na své přijdou také pomalejší děti, které jsou raději pohodlně a přitom si povídají.“²²

Procházkou můžeme taky děti učit. Pobízíme je k pozornosti k určitým podnětům. Můžeme upozornit na lidi, kteří pracují na poli, na psy a podobně.

---

²¹ Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996 s. 25

²² Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996 s. 26

1.4.3.5. Kreslení

Pro kreslení jsou zde voskové bločky, které mají širokou stopu. Děti kreslí na formát A4, protože je to přesně ten formát, který dítěti vyhovuje v předškolním věku. Práce dětí se stejně jako u malování nevystavují. Nejde zde o výsledek kresby, ale o prožitek dítěte.

1.4.3.6. Modelování, práce se dřevem

Stejně jako při malování dětem nevysvětlujeme, jak se modeluje, ale názorně předvedeme.

Ve waldorfské mateřské škole se k modelování používá buď plastelína, nebo obarvený vosk.

U plastelíny je důležité, aby měla správnou vlhkost a byla vláčná, aby se dětem z ní dobře tvořilo. Děti s plastelínou tvoří na podložce, kde mají svůj kus plastelíny.

Učitelka může chvilku dětem předvést, jak se modeluje. Může jim ukázat, jak se dělá zvířátko, sněhulák, apod.

Děti mají opět svobodnou volbu v tom, co chtějí modelovat. Po ukončení činnosti modelování se o výsledku nemluví a všechny výtvořiny vystavíme na určené místo.

Některé waldorfské mateřské školy raději využívají včelí vosk, který více rozvíjí jemnou motoriku, protože si jej dítě musí nejprve jemně rozpustit v rukou a pak z něj teprve může modelovat. Včelí vosk trénuje u dětí, na rozdíl od plastelíny, trpělivost.

1.4.3.7. Pohybová výchova

Pro waldorfskou pohybovou výchovu je charakteristická Eurytmie. Toto slovo pochází z řeckého jazyka *eu* – dobrý, krásný, *rythmos* – pravidelný rytmus. Spojuje v sobě pohyb, hudbu a poezii. Eurytmii vytvořil Rudolf Steiner, vycházel z Goethovy nauky o metamorfóze. Eurytmie se v mateřské škole používá ovšem jen okrajově, protože dítě předškolního věku není schopné ho celé pojmout.

Právě eurytmií je zastoupena pohybová výchova. „Tato činnost léčivě působí na celý organismus, podporuje správný rozvoj vnitřních, životně důležitých orgánů a pomáhá při utváření řečových schopností i při korekci vad ve výslovnosti. Umožňuje dítěti vžívat se a vciťovat se do dějů a nálad, které ztvárňuje při zapojení celé smyslové sféry.“²³

---

²³ Táňa Smolková, Dítě v úctě přijmout..., Vzdělávací program waldorfské mateřské školy, MAITREA, Praha 2007 s. 97

1.4.3.8. Pohádky

Průběh dne je závislý na pravidelnosti. Vychovatel by měl brát v potaz rovnováhu mezi volnou hrou dětí, která pochází z iniciativy dětí a společnou činností.

„Také vyprávění pohádek je zaměstnáním pro celou skupinku dětí. Stejně důležitý jako obsah je i důležitá atmosféra, ve které se vypráví i naslouchá. Je lepší pohádku vyprávět než číst z knížky. Je také možné pohádku vyprávět z paměti a při tom dětem ukazovat obrázky v knížce.“²⁴

„Pokud jde o výběr pohádek, doporučovala bych zvláště některé pohádky bratří Grimmů. Dokonale oslovují srdce dětí a nejsou dotčeny civilizačními hledisky účelnosti a užitečnosti. Našemu materialistickému světu se pohádkové postavy zdají nepravdivé, jsou však plny nejhlubšího lidského porozumění. Abychom tuto hloubku pochopili, ukážeme si to na zlu a dobru – tak, jak se s nimi v životě setkáváme. Dospělí znají tyto pojmy v čisté neobrazné formě. Ale v dětské duši v této formě ještě existovat nemohou, a tak jsou vyjádřeny pohádkovými obrazy.“²⁵

Hodnota pohádek je v tom, že naproti sobě vystupuje dobro a zlo. Dobro většinou představuje krásný princ, chrabří rytíř, skromná dívka, víla, nebo princezna. Zlo v pohádkách bývá většinou představováno představiteli, jako je drak, ježibaba, černý rytíř, apod.

Děti si díky pohádkám osvojí, jak se rozlišuje dobro a zlo, v tomto rozlišení nám pomáhá vnitřní prožitek. Jak se chovat abychom nebyli zlí.

Pohádku můžeme používat pro rozvoj fantazie dětí, nebo jako vyplnění volného času mezi činnostmi. Vyplnění volného prostoru pohádkou je ale špatnou variantou, které bychom se měli vyvarovat, protože pohádkou můžeme ukázat dětem celou škálu lidských vlastností a předat jim tak hodnoty, které se předávají těžce.

Pohádkami můžeme i děti poučit. Pokud má dítě s něčím problémem, vybereme vhodnou pohádku, která může dítě motivovat ke svému zlepšení. Důležité je, abychom dítěti nepředkládali, že se jedná o jeho problém, ale nechali ho, aby se v pohádce našel sám. Příkladem pohádek může být pohádka o nepořádníkovi, o Pyšné princezně, O hloupém Honzovi apod.

---

²⁴ Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996 s. 23

²⁵ Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996 s. 23

Dětem se čte pohádka týden, děti se pohádku postupem času učí. Další týden se pohádka povídá, nebo hraje. Tato skutečnost přináší dítěti prožitek. Protože když se pohádka čte a povídá několikrát, dítě si prožívá krásu slov.

1.5. HRA

V této kapitole se zabývám definicí hry podle J.A. Komenského, J. Huizinga, L. Monatové, klasifikací hry podle Rogera Cailloise a Lili Monatové, dále pak znaky her podle S. Kořátkové, funkcí hry, hrou z pohledu vědních oborů (filosofie, psychiky, sociologie a pedagogiky), rozdělením her z pohledu pedagogiky na hry: tvořivé, sensorické, konstruktivní, funkční, námětové, dramatizující, hry s pravidly, didaktické hry, pohybové hry a volnou hru.

Zmínila jsem se zde také o F.W. Fröbelovi, který se výrazně zasadil o zdokonalení dětské hry.

1.5.1. DEFINICE HRY

*„Stavět se tedy ke skutečnosti jako ke hře,
rozšířit prostor velkorysého herního chování,
které dokáže zaplašit skrblictví, chtivost a zlobu,
znamená pracovat na díle civilizace.“*

(Roger Caillois)

Pojem hra není dosud přesně vymezena. Každý autor si ji ve svém díle definuje podle sebe. Existuje několik definic hry. Pro svoji práci jsem si vybrala definici těchto autorů, protože se mi líbily nejvíc a myslím si, že hru nejlépe vystihují právě tito autoři: *Jan Amos Komenský, Johan Huizinga, Lili Monatová.*

Johan Huizinga definuje hru ve svém slavnostním projevu, které bylo na téma: „Rozmezí hry a vážného počínání v kultuře.“ Toto téma projevu rozvinul ve svém díle *Homo ludens*. V díle Johan Huizinga rozlišil řadu základních vlastností hry. Ukázal na hru jako na důležitou pro rozvoj civilizace. Ve svém díle chtěl ujasnit přesnou definici hry, poukázat na hru v kulturních projevech, v umění, filosofii, v poezii atd.

Definice hry podle Johana Huizinga:

„Podle formy tedy můžeme hrou souhrnně nazvat svobodné jednání, které je míněno „jen tak“ a stojí mimo obyčejný život, ale které přesto může hráče naplno zaujmout, k němuž se dále nepřipíná žádný materiální zájem a jímž se nedosahuje

*žádného užitku, které se uskutečňuje ve zvlášť určeném čase a ve zvlášť určeném prostoru, probíhá řádně podle určitých pravidel a vyvolává v život společenské skupiny, které se rády obklopují tajemstvím, nebo se vymaňují z obyčejného světa tím, že se přestrojí za jiné.*²⁶

V *Homo ludens* můžeme najít ještě jednu jinou definici, která není celková, ale zato je méně omezující:

*„Hra je dobrovolná činnost, která je vykonávána uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel, která má svůj cíl v sobě samé a je doprovázen pocitem napětí a radosti a vědomím „jiného bytí“ než je všední život.“*²⁷

Tato teorie ale nefunguje, protože vylučuje z her sázky a hazardní hry. Právě tyto typy her přináší člověku zisk. Pokud hovoříme o hazardních hrách, spoléháme zde na náhodu, ale prioritou je nám zisk z výhry. Tato teorie v hazardních hrách tedy nemůže fungovat a nefunguje.

Naopak, **Roger Caillois** definuje hru jako činnost:

1. *Svobodnou*, k níž hráč nemůže být nucen, aniž by hra okamžitě přišla o svou povahu přitažlivé a radostné zábavy.
2. *Vydělenou z každodenního života*, vepsanou do přesných a předem daných časoprostorových mezí.
3. *Nejistou*, jejíž průběh ani výsledek nemůže být předběžně určen, v níž je hráč a jeho iniciativně a invenci nezbytně ponechán určitý prostor.
4. *Neproduktivní*, jež nevytváří ani hodnoty ani majetek, ani žádné nové prvky, a která s výjimkou cirkulace majetku uvnitř kruhu hráčů vyúsťuje v situaci identickou, jako byla na počátku hry.
5. *Podřízenou pravidlům*, podléhajícím konvencím, které pozastaví po dobu hry působnost běžných zákonů a zavedenou během trvání hry zákony nové, které jedině ve hře platí.
6. *Fiktivní*, doprovázenou specifickým vědomím alternativní reality nebo neskrývané iluze ve vztahu k běžnému životu.

---

²⁶ Roger Caillois, *Hry a lidé*, Studia Ypsilon, Praha 1998 s. 25 – 26

²⁷ Roger Caillois, *Hry a lidé*, Studia Ypsilon, Praha 1998 s. 25 – 26

„Vyjmenované vlastnosti hry se týkají především formy. O obsahu her nic nevypráví. Dvě poslední vlastnosti se navzájem vylučují, poukazují na to, že je zde skrytá povaha motivů, kterými jsou hry vedeny.“²⁸

V knize *Práce s hrou pro profesionály* od **Jana Činčery** je hra definována pomocí překladáče, který mu přeložil hru v pěti bodech:

- Zápas daný pravidly, jehož cílem je určit vítěze
- Zábava, nebo volný čas
- Tajný plán něco udělat
- Frivolní nebo laškovné chování
- Lov zvířat pro sport, nebo pro jídlo²⁹

Jan Činčera zde uvádí i definici podle Encarta:

Hra je něco hraného pro zábavu: aktivita, které se lidé účastní společně nebo každý sám, pro zábavu.

Soutěživá aktivita s pravidly: Sportovní či jiná aktivita, ve které hráči soutěží proti jiným hráčům při respektování daných pravidel.

Řada odborníků hru přisuzuje především dětskému věku, když se podíváme na dělení her podle Rogera Cailloise, na kategorie: Agón, Alea, Mimikry a Ilinx (viz. kapitola 1.5.2.1) Zjistíme, že i my dospělí často využíváme hru k relaxaci, ke sblížení s v kolektivu, při sázkách apod.

Hru využíváme v běžném životě například při obchodních jednáních, kdy se snažíme naladit se na stejnou vlnu s klientem, nebo když na sebe vezmeme roli nějaké profese (př: učitel, právník, prodavač, apod.) Hru tedy využívají i dospělí, ale pouze u dětí je hra považovaná za typickou pro jejich věk, protože děti využívají každou volnou chvíli ke hře.

„Hra napomáhá tělesnému a duševnímu vývoji a je současně projevem zdraví a samostatnosti dítěte v kontaktu s lidmi i v poznávání světa. Zvyšuje jeho zaujetí, přináší mu radost a je – li správně vedena, má vliv na celkový rozvoj jednotlivce. Ve hře odráží a přetváří skutečnost, vyjadřuje svůj vztah k okolí, ke společnosti, projevuje se jeho úroveň myšlení, citů, všech psychických procesů i psychických vlastností.“³⁰

---

²⁸ Roger Caillois, *Hry a lidé*, Studia Ypsilon, Praha 1998 s. 31 – 32

²⁹ Jan Činčera, *Práce s hrou pro profesionály*, Grada, Praha 2007 s. 9

³⁰ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 62

Podle **Lili Monatové** z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, obsahovou náplň hry určuje prostředí, v němž dítě žije. Můžeme ve hře pozorovat, jaká je situace u dítěte doma, zda nenastal v rodině nějaký problém apod.

„Proto je jistě opodstatněné sledovat hry, řídit je a tam, kde to dítě potřebuje mu také pomáhat při jejich realizaci. Prostřednictvím hry navazuje stále bližší kontakty s vrstevníky i vychovateli, stává se dospělejším, obratnějším a vzdělanějším.“³¹

Podle Monatové, není podstatné koupit dítěti hračku a ukázat mu jak se s hračkou hraje. Dítě si hraje často s tím, co najde, co je okamžitě upoutá. Může to být jakýkoliv předmět, který se stane středem jeho zájmu (př: Knoflík, kousek alobalu, dřívko apod.).

Johan Huizinga a Roger Caillois mají v definici hry podobné znaky, protože R. Caillois se v mnoha ohledech v definici hry o definici J. Huizinga opírá. J. Huizinga nepřipouští, že by hra mohla přinášet zisk a být produktivní. R. Caillois definici od Huizinga přebíral a obohatil ji o výjimku pro hazardní hry.

Naopak Lili Monatová vychází z toho, že jakákoliv dětská činnost je provázena hrou a že si dítě hraje v každé situaci a to i v případě, že nemá hračku.

Můj názor na definici je velmi podobný L. Monatové. Každá lidská činnost má původ ve hře. Ku příkladu role prodavačky nebo jakékoliv jiné profese vychází z napodobování, které je vlastní právě hře. Určitou hru můžeme najít třeba i v marketingu, kde si obchodníci s námi hrají a předstírají určité postoje a nutí nám příběhy, které prodávají. Otázkou je, do jaké míry si osoby uvědomují, že je to vlastně jen hra a do jaké chvíle je to osobnostní maska, kterou mnohdy neschovávají ani v soukromí.

Hru bych proto definovala jako činnost, která zabírá nadpoloviční většinu našich činů, které vykonáváme.

1.5.2. KLASIFIKACE HER

Klasifikace her podle R. Cailloise a L. Monatové.

1.5.2.1. Základní klasifikace her podle Rogera Cailloise

Klasifikační princip her je velmi složitý a obtížný. Pro klasifikaci hry se současně používá několik termínů.

---

³¹ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 62

Roger Caillois vymezil hry na základní čtyři kategorie, podle toho, zda se ve hře převládá určitý princip, jako je princip soutěže, náhody, chování „jako by“ nebo závratí. Kategorie nazval *Agón*, *Alea*, *Mimikry* a *Ilinx*.

Princip Agón se projevuje jako soutěž v podobě zápasu. V tomto herním principu jsou rovné šance pro obě strany. Soutěž je zaměřena na určitou vlastnost (rychlost, vytrvalost, síla, paměť, obratnost, apod.) .

Od tohoto principu se odvíjejí soutěžní soutěže, kde proti sobě mohou stát jednotlivci, nebo skupiny (př: fotbal, hokej, stolní tenis, golf, atletika, box, běžecký závod apod.). Do stejné kategorie patří hry, při kterých mají soupeři na začátku stejné dispozice (př: dáma, šachy, kulečník apod.)

Pokud se u tohoto principu střetnou rozlišné nerovné skupiny, vytváří se druhotná nerovnost, prostřednictvím uměle vytvořeného handicapu silnějšího hráče, tak aby se jejich předpoklady vyrovnaly. Nikdy se nám však nemůže podařit srovnat obě strany na stejnou úroveň.

Stimulem hry je touha soutěžících vyniknout ve svém oboru. Pro pěstování agonálních her se předpokládá trénink, velké úsilí a vůle k vítězství. Předpokládá se kázeň a výdrž. Hráč se musí spolehnout výhradně na svoje schopnosti.

Princip Alea je latinský název pro hru v kostky. Caillois si ho vypůjčil, protože stejně jako hra v kostky je i princip *Alea* o náhodě. Hráč nemá na výsledek žádný vliv a spoléhá na štěstí. Příkladem těchto her je ruleta, kostky, loterie, apod.

Motivací u této hry je motivace příznivou náhodou. Náhoda přisuzuje hráči úspěšnost, nebo neúspěch. Jedná se o hru pasivního typu, kde jedinec čeká na štěstí ve hře.

U principu *Alea* není důležitá zručnost, tvrdý trénink, protože jediný okamžik rozhoduje o tom, kterým směrem se hra bude ubírat. Hráči odevzdávají svůj osud náhodě.

Rizikem tohoto typu může být výsměch hráče, kterému štěstí přeje, i když na výsledku nemá podíl on, ale štěstí.

Tento typ her není pro dítě důležitý a ani ho nijak nenaplnuje, protože nemůže výsledek hry nikterak ovlivnit. Hazardní jednání nevyvolá v dítěti uspokojující pocit jako jiné hry, na druhé straně učí jedince jak se vyrovnat s nepřízní osudu v běžném životě.

Princip Mimikry předpokládá, že budeme respektovat iluzi a fiktivní svět. V tomto principu si můžeme představit, že jsme někdo jiný a jednat v souladu s tím. Jedinec zapomíná na skutečnost a schovává se za maskou role, kterou převzal.

Roger Caillois převzal název Mimikry z anglického jazyka ze slova mimetismus, které se váže ke hmyzu. Toto slovo autor vybral na základě svého pocitu, že je nám hmyz protikladem. Inspirací může být zakuklený hmyz který představuje nošení masek.

Princip Mimikry dítě uplatňuje v napodobování dospělého, pomocí nejrůznějších hraček, které dítě přibližují do světa dospělého člověka (př: dětské nářadí, kuchyňka, panenka, vojáčky, auta, apod.)

Tento princip zasahuje i do života dospělého jedince, protože je přítomné téměř v každé zábavě. Do tohoto principu můžeme zařadit divadelní představení. Potěšení z této hry je, že se člověk může vydávat za někoho jiného a neklame přitom diváka, protože všichni vědí, že se jedná o hru. Taktéž při čtení románu se čtenář vžívá do postavy hlavního hrdiny.

Při uplatnění principu se dítě nesnaží vnitřně ztotožnit s interpretovanou skutečností, nesnaží se přesvědčit o tom, že je skutečně to, co předstírá.

Mezi principem Mimikry a Agón je úzký vztah, protože při turnajích se mimikry předávají na diváky, kteří se ztotožňují se svými favority.

Mimikry zahrnují všechny charakteristické rysy hry, protože se jedná o svobodnou činnost, která se řídí dohodou, při níž se eliminuje realita a dbá se na vymezený čas a prostor.

Princip Ilinx zahrnuje druhy her, které hráči způsobují závratě. Jedince uspokojuje ztráta stability, která potlačuje realitu. Slovo je odvozeno od řeckého slova pro vodní vír.

Tento princip vyhledává velké množství lidí záměrně a mnohdy pro dobrý pocit vynalézají nejrůznější techniku, která jedinci dopomůže k žádanému stavu.

Téměř každé dítě tento princip vyhledává a uplatňuje tím, že se roztočí kolem své osy, dokud se mu nezačne točit hlava. Točení hlavy si dítě vyvolává pro svoje potěšení.

Mezi zážitky spojené s principem ilinx patří houpačka, skluzavka, rotace, pády, skoky, apod. Příklad her ilinx jsou „slepá bába“, „Všechno lítá co peří má“, apod. Dospělí se můžou uspokojit například na motorce, lyžích, apod. Závrať vede k rozvrácení řádu a k destrukci, který je za normálních okolností potlačen. Dospělí jedinci si tento stav mohou navozovat alkoholem.

Pomocníkem pro navození závratě je kolotoč, který s člověkem dokáže to, co on sám ne. Všechno je závislé na podráždění ústrojí vnitřního ucha, které rovnováhu ovládá.

Pravidla hry podle kategorií Rogera Cailloise:

Každá hra má svoje pravidla, podle kterých se řídí. Stále zde platí, že je hra svobodná a poskytuje pocit uvolnění. Hry jsou ovládány psychickými postoji; soutěživost, pokoušení štěstí, sklon k předstírání, vyhledávání závratí. Tyto principy jsou propojeny a navzájem se kombinují, avšak dovolují pouze 6 postojů a to:

Soutěživost – pokoušení štěstí (agón – alea)

Soutěživost – sklon k předstírání (agón – mimikry)

Soutěživost – vyhledávání stavů závrati (agón – ilinx)

Pokoušení štěstí – sklon k předstírání (alea – ilinx)

Pokoušení štěstí – vyhledávání stavů závratí (alea – ilinx)

Sklon k předstírání – vyhledávání sklonů závrati (mimikry – ilinx)

Kdybychom spojili více kombinací her, nezměnilo by to však její charakter. Jiné kombinace typu her jsou možné, ale jsou náhodné.

Nedovolená spojení her je na základě logického uvažování. Nemůžeme spojit princip ilinx s principem agón. Stejně tak jako princip alea se nemůže spojit s principem mimikry, protože se pak nejedná o hru v pravém slova smyslu.

Nahodilá spojení principů je například u hazardních her. Zde se spojuje princip alea a princip mimikry, nebo princip agón a mimikry přivolávají pozornost diváků.

Základním spojením je kupříkladu spojení her s principem agonálním a principem alea, protože oba typy vyžadují spravedlnost a přesná pravidla. Mezi hlavní pravidla hry se řadí do popředí princip alea a agón, protože bez pravidel se neděje žádná hra.

1.5.2.2. Klasifikace dětské hry podle Lili Monatové

„Sledujeme – li vývoj dětské hry, zjišťujeme, že hry dětí jednotlivých věkových stupňů se od sebe liší obsahovou náplní, a to i tehdy, mají – li stejný námět. Odrážejí se od nich specifické zvláštnosti dítěte příslušného věku a vlivy prostředí, v němž vyrůstá. Hry jsou postupně složitější, prodlužuje se jejich délka a povolna se rozvíjejí tělesné a duševní schopnosti dítěte. Výrazně se na nich podílí i výchovné působení rodiny, jeslí a mateřské školy.“³²

První hra je podmíněna „orientačním reflexem“, který se v dítěti pěstuje tím, že se na dítě mluví a je v kontaktu s okolím. Tento reflex je podmíněný.

---

³² Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 67

Vývoj tohoto „orientačního reflexu“ stojí za zmínku. V počátku je kojeneček na základě ruchu schopen se utlumit a posléze se jeho reakce zdokonalují.

Počáteční uchopovací schopnosti, které jsou důležité pro první krůčky ke hře, se objevují mezi třetím a čtvrtým měsícem života. Další částí, která vede ke hře je manipulace s předmětem. Tato část se objevuje mezi pátým a šestým měsícem. Uchopovací schopnosti a manipulace s předmětem vedou k nové dimenzi orientačního reflexu, který nazýváme „orientačně pátracím reflexem“ (tzv. „Co to je?“), který představuje zvědavé objevování a rozlišování předmětů. „Jde o speciální reflexní mechanismus, který uskutečňuje kůra mozkových hemisfér. Tento proces se v životě dítěte dále rozvíjí a stává se počátkem dětské hry.“³³

Pro vznik dětské hry je podstatnou složkou *napodobování*, které se objevuje již u kojenců a trvá celý život. (Prvním napodobováním je úsměv, posléze následuje chrastění hračkou, kutálení si s míčem apod.)

1.5.3. ZNAKY HRY

„Znaky her mohou být vodítkem pozorovacím vodítkem, podle kterého můžeme zjistit, zda si dítě skutečně hraje.“³⁴

Významné znaky podle S. Koťátkové jsou:

Spontánnost – viditelná v přirozeném a bezprostředním jednáním. Dává ke hře samo podněty.

Zaujetí – podoba hlubokého soustředění do činnosti. Nechce hru opustit.

Radost – viditelná na obličejí dítěte, z jeho gest a nadšení.

Tvořivost – má vlastní nápady pro úpravu hry.

Fantazie – objevuje se u dětí ve hře již před 3. rokem.

Opakování – dominantní znakem hry. Hra, kterou si dítě vyzkoušelo, rádo se k ní vrací.

Přijetí role – velký přelom v dětské hře. Hra dostává další rozměr.

1.5.4. FUNKCE HRY

Funkce her je stále otázkou, která je neustále zkoumaná a zabývá se v ní neustále spousta odborníků, z různých vědních disciplín.

³³ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 68

³⁴ Soňa Koťátková, Hry v mateřské škole v teorii a praxi, s. 18

„Všechna zjištěná fakta ukazují zřetelně, že dětská hra se stává jedním, z nejdůležitějších výchovných prostředků a je proto třeba věnovat jí náležitou pozornost.“³⁵

Hra ve vývoji jedince ovlivňuje:

- Tělesnou a pohybovou stránku
- Motorické funkce
- Řeč
- Poznávací funkce
- Vzdělávání
- Citovou stránku
- Estetiku
- Etické chování
- Samostatnost
- Psychické schopnosti
- Socializaci
- Je terapeutickým prostředkem

1.5.5. HRA Z POHLEDU VĚDNÍCH OBORŮ

Hra je pro lidstvo velmi důležitá a vzbudila zájem několika filosofů, psychologů, sociologů a biologů.

1.5.5.1. Hra z pohledu filosofie

Mezi první filosofy, kteří se zabývali hrou, patřil **Platón** a **Aristoteles**. Aristoteles, stejně jako většina autorů po něm, poukazoval na to, že by děti měly napodobovat činnosti dospělých.

Herbert Spencer považuje u dětí hru za nástroj pro vybití energie

Švýcarský filosof **Karel Groos** odvíjí analýzu hry mláďat a dětí. „Čím je život, který ho čeká, a složitější a inteligentnější, tím delší čas potřebuje mládě k tomu, aby mohlo hrou a nápodobou získat potřebné praktické dovednosti.“³⁶ V přírodě mohou přežít pouze živočichové, kteří se dokáží vyrovnat a přizpůsobit podmínkám, ve kterých žijí.

---

³⁵ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980

³⁶ Soňa Kotátková, Hry v mateřské škole v teorii a praxi, s. 11 –12

(„Čím je mládě savce dokonalejší, tím potřebuje delší čas, aby se hrou připravilo na život“).

1.5.5.2. Hra z pohledu psychiky

„Psycho - pedagogický rozbor měl jako první Schiller, který v patnáctém listu svých Dopisů o estetické výchově člověka píše: „Jednou provždy a s konečnou platností: člověk si hraje jen tenkrát, když je člověkem v plném významu tohoto slova, a není úplným člověkem, pokud si nehraje.“³⁷

G.S.Hall předkládá, že dítě se vyvíjí v řetězu a to od zvířete ke člověku. Podle jeho teorie si děti projdou cyklem od prvoka až do člověka. Období člověka pomáhá dětem překonat právě hra.

Jean Piaget ve své knize *Psychologie dítěte*, zdůrazňuje, že symbolická hra je vrcholem dětské hry.

Dítě se musí přizpůsobit sociálnímu světu dospělých osob. Jejich pravidla, zájmy a návyky, však zůstávají pro dítě cizími. Díky přizpůsobování nemůže a není schopno uspokojit svoje citové a rozumové potřeby, protože se musí vyrovnávat s prostředím dospělých. Čím je dítě mladší, tím hůře se světu dospělých přizpůsobuje. Proto potřebuje činnost, která vytvoří rovnováhu mezi poznáváním a adaptací. Tuto rovnováhu poskytuje právě hra, která se asimiluje potřebám „já“.

Nástrojem pro sociální přizpůsobení je jazyk, který dítě přebírá. S přebíráním jazyka se dítě vyrovnává v symbolické hře. Symbolická hra je vhodný nástroj, kterou si dítě může přetvářet podle svých potřeb.

„Hrový symbolismus může nakonec plnit funkci, kterou má pro dospělého vnitřní řeč. Dítě nepřemítá o události, která ho zaujala nebo vzrušila, nespokojuje se s jejím vybavením v mysli, ale používá přímějšího symbolismu, který mu dovoluje tuto událost znovu prožít. Z těchto četných funkcí symbolické hry byly vyvozovány různé teorie, které se pokoušely vysvětlit hru vůbec. Ze starších teorií je nejdůležitější teorie Karla Grosse, který první učinil závažný objev, že totiž dětská (i zvířecí) hra má základní funkcionální význam a že není jen pouhým zotavením. Gross však viděl ve hře přípravu na budoucí činnost jedinice. Tato teze však nemá smysl, když se začneme zabývat hrou podrobněji. Dítě, které si hraje na kostel, se tím nepřipravuje na povolání zvoníka, ano se neučí ornitologem, hraje – li si na mrtvou kachnu. Daleko hlubší je teorie J.J. Buytendijka,

---

³⁷ Roger Caillois, *Hry a lidé*, Studia Ypsilon, Praha 1998 s. 178

který spojuje hru se zákony „dětské dynamiky“. Tato dynamika však není sama o sobě hrová.“³⁸

„Tento symbolismus, který je soustředěn kolem vlastního „já“ neformuluje a neživí pouze různé vědomé zájmy dítěte. Symbolická hra se často týká také nevědomých konfliktů, sexuálních zájmů, obrany proti strachu, fobií, agresivity, nebo identifikace s agresory, úniku před strachem z rizika, nebo ze soutěžení atd. Symbolismus hry se v tomto případě napojuje na symbolismus snu. Pouze freudismus dlouho vykládal symbol snu jako určitý druh maskování, vyplývající z mechanismu úniku a cenzury, Prchavé hranice mezi vědomím a nevědomím, o nichž svědčí symbolická hra dítěte, vedou spíše k domněnce, že symbolismus snu je obdobný symbolismu hry, protože spáček ztrácí jak schopnost soudného užívání jazyka, tak i smysl pro skutečnost a deduktivní či logické nástroje své inteligence.“³⁹

„Stanley Hall, americký psycholog, ovlivněn Darwinovou teorií, se soustředěně zajímal o to, jak a s čím si děti hrají a následně vyslovil svoji rekapitulační teorii. Její podstatou je, že dítě ve svých hrách, od těch nejjednodušších až po stále složitější, rekapituluje vývoj lidstva. Zkušenosti předků jsou geneticky zakódovány a dědičně předávány a dítě si ve hře znovu a znovu oživuje jejich zájmy a činnosti, a to v posloupnosti, v níž se objevily u prehistorického a primitivního člověka“⁴⁰

1.5.5.3. Hra z pohledu sociologie

Podle francouzského sociologa **Rogera Coilloise** hra musí být definovaná, způsobem který jasně říká, že je hra svobodná a dobrovolná, zdroj radosti a zábavy. *„Hra, ke které bychom byli nuceni, přestává být hrou. Hráč se oddává hře spontánně a dobrovolně. Lidé by se měli na hře podílet zcela dobrovolně.“⁴¹*

Hra má podle Coilloise ozdravnou funkci, je filosofickým fenoménem a ukazuje vliv dané společnosti, její dynamiku a fungování.

Podle kategorie hry Agón, které Coillois uvádí ve své knize *Hry a lidé*, se utváří podmínky pro souboje mezi soky. Tento princip se uplatňuje i v přírodě mezi zvířaty, která mezi sebou soupeří o potravu a o post ve smečce. Cílem této hry není druhému zvířeti ublížit, nebo mu způsobit určitou újmu, ale předvést svoje privilegium. Lidé

---

³⁸ Jean Piaget, Bärbel Inherderová, Psychologie dítěte, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1970 s. 50 – 52

³⁹ Viz. Tamtéž jako ³⁸, s. 52 – 53

⁴⁰ Soňa Kořátková, Hry v mateřské škole v teorii i praxi, Grada Publishing a.s. PRAHA 2005

⁴¹ Roger Caillois, Hry a lidé, Studia Ypsilon, Praha 1998 s. 26 – 28

tento princip používají v tom, aby ukázali druhému člověku nadvládu. Tento princip je důležitý pro utváření dětského sebevědomí, předvést se v nejlepším světle.

Agón – soutěž, zápas

Alea – věštění, hon za přízní osudu

Mimikry – karneval jako prostředek socializace

Ilinx – hrozba sklonu k opilství, stesk po extázi

Tyto kategorie her předpokládají společnost ve hře a socializují tak jednotlivce do kolektivu.

Hra se stala důležitým nástrojem kultury a má určité společenské poslání, které národ může stmelovat. Tato činnost vychovává jedince k loajalitě vůči soupeři. Každý národ disponuje s velkým množstvím společenských her, kterými socializuje jedince do své kultury.

Huizinga v díle *Homo ludens* prohlašuje, že se kultura vyvíjí ze hry a navádí čtenáře na názor, že všechno má původ ve hře.

1.5.5.4. Hra z pohledu pedagogiky

„Děti vždy rády dělají něco: protože krev mladá tiše státi nemůž.“⁴²

Jan Amos Komenský nepřipisuje hru pouze pro období dětského věku, ale chápe ji jako prostředek pro rozvoj celého životního procesu.

„Problémy hry v Komenského konceptu můžeme nahlížet z různých hledisek. Lze sledovat buď její didaktickou funkci ve vývojových etapách rozvoje jedince vázaných na školní docházku, tj. zjišťovat, jaký prostor ponechává Komenský hře v jednotlivých školských institucích, či lze sledovat funkci hry vůbec v kontextu harmonie člověka a rozvoje jeho přirozené tvůrčí aktivity.“⁴³

J. A. Komenský považuje hru pro dítě za stejně důležitou jako spánek a stravu. Hra je podle něj činností, kde nabývá nejvíc zkušeností pro nadcházející životní zkušenosti.

„Samostatná kapitola Informatoria (7. k.) je věnována pomůckám při hře – hračkám (titěrkám). Rozlišuje jednak:

Hračky samoučelné vyrobené pro potěšení dítěte – miniaturní napodobeniny figurek zvířat (např: koně, krávy, ovečky)

---

⁴² Jana Uhlířová, Role hry v Komenského pedagogické koncepci, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2003 s. 16

⁴³ viz tamtéž s. 16

Miniatury nástrojů a předmětů denní potřeby (např: vozíčky, lopatky, vidle, stolky a stolečky, džbánky a misky), které mají dětem sloužit nejen pro hru a kratochvíli, protože je třeba děti zaměstnávat ale i „pro potřebu rozumnosti“. Hračky mají rozvíjet znalosti okolního světa, získat vlastní zkušenosti a tím rozvinout myšlení, ale i umožnit napodobování činností dospělých a tím se nepřímo podílet na práci a učit se odpovědnosti.“⁴⁴

Těmto „titěrkám“ příkládá J. A. Komenský velký význam a považuje je za důležitý prostředek pro dětské vzdělávání. Pro děti je dobré, aby mohly sledovat a ve hře zkusit napodobovat činnosti, které vidí u dospělých.

Ve hře Komenský nevyužívá pouze hraček vyrobených ke hře, ale i přírodní materiál jako je hlína, písek apod.), které dávají základ pro konstruktivní hry.

Podle J. A. Komenského, není dobré, aby dítě tiše sedělo, protože to není známou zdravého těla. Pro dítě je důležité aby objevovalo, skotačilo a zkoušelo.

1.5.6. ROZDĚLENÍ HRY Z POHLEDU PEDAGOGIKY

Z pohledu pedagogiky se hry dělí na hry tvořivé, sensorické, konstruktivní, funkční, námětové, dramatizující, hry s pravidly, didaktické hry, pohybové hry, volná hra.

1.5.6.1 Hry tvořivé

Během těchto her, probíhá hra na základě svobodné volby. Pravidla si většinou určují sami účastníci. *„Tvořivými hry je nazýváme proto, poněvadž si děti určují samy cíl, obsah i pravidla hry.“⁴⁵*

Tvořivé hry můžeme rozdělit na konstruktivní a sensorické.

Sensorické hry, jsou takové, které rozvíjejí smysly. Takovéto hry často doprovází zvukové hračky, jednoduché hudební nástroje. V sensorických hrách můžeme využít říkanky, rozpočítávadla, hry s ozvěnou, nebo také hádanky.

U konstruktivních her se využívají stavebnice, písek, hlína a další přírodní materiály. Patří mezi hry, které rozvíjí v dítěti socializaci, protože se konstruktivních her účastní větší počet dětí a dochází zde k navazování kontaktů. Stavebnice jsou tvořeny tak, aby rozvíjely v dítěti fantazii a vedly ho k pečlivosti a přemýšlení. Cílem hry je výsledek, ze kterého mají děti radost. Tento typ her se nejvíce prolíná dětskou

---

⁴⁴ Jana Uhlířová, Role hry v Komenského pedagogické koncepci, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2003 s. 18

⁴⁵ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 69

hrou v období staršího věku, ale jsou oblíbené i u batolat a v období okolo třetího roku života.

1.5.6.2 Funkční hry

Hry, při kterých se dítě seznamuje a začíná napodobovat. Jedná se o jednoduché, obsahově nenáročné hry.

„Jejich podstata záleží v manipulování s hračkou a v objevování jejích manipulačních možností. Uplatňují se v nich jen nejjednodušší duševní procesy. Tyto hry převládají koncem prvního a počátkem druhého roku. Později pomalu ustupují složitějším formám činnosti.“⁴⁶

1.5.6.3 Hry námětové, nebo také úlohové hry

Hra typu „na něco“, nebo „na někoho“. Tento typ hry se dá postupem času zkvalitnit určitými pomůckami, které dětem opatříme (př: různé převleky, pomůcky apod.). Dítě zde realizuje svoje dosavadní zkušenosti a postřehy z běžného života. Děti chybějící rekvizity ke hře nahrazují jinými pomůckami. Tato činnost rozvíjí jejich fantazii.

Čím je dítě starší a vyspělejší, tím více je jeho hra autentičtější. Lépe se vžívá do role, kterou představuje, mění intonaci hlasu, upravuje vzhled podle toho, na jakou postavu si hraje apod.

„Svým obsahem jsou napodobováním toho, co dítě kolem sebe vidí. Poskytuje možnost konat to, co je dětem ve skutečnosti dosud nedostupné. Tím že dítě napodobuje při hře činnost dospělých a vztahy mezi nimi, osvojuje si obsah jejich práce a proniká do vztahů, které vznikají v životě.“⁴⁷

1.5.6.4 Dramatizující hry

Nebo také hry fiktivní jsou založeny na literárním, nebo dramatickém díle. Předčítané pohádky posilují dětské myšlení, protože si pohádku ilustrují uvnitř své mysli.

V dramatických hrách dítě často čerpá nabyté zkušenosti z her námětových. Také volná hra a zkušenosti z ní dokáže ovlivnit dramatický projev dítěte.

Dramatizující hry ve většině případů vznikají na popud učitelky, která děti vede a pobízí k činnosti.

---

⁴⁶ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 68

⁴⁷ Lili Monatová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980 s. 71

1.5.6.5 Hry s pravidly

Mezi hry s pravidly patří kupříkladu stolní, nebo dramatické hry. Pravidla jsou závazná pro to, aby šel tento typ her realizovat.

Hry s pravidly rozlišujeme na didaktické a pohybové.

1.5.6.6 Didaktické hry

Při těchto hrách si děti osvojují určité dovednosti a poznatky skrze hru. Typické jsou v období dítěte mezi třetím až šestým rokem života, avšak nejsou vyloučeny ani v dalších fázích života.

„Didaktická hra má pevnou strukturu. Každá musí mít úkol, který určuje její cíl, smysl a význam. Činnost při hře a pravidla hry jsou podřízena určitému didaktickému úkolu. Didaktická hra končí jeho vyřešením nebo splněním pravidel.“⁴⁸

1.5.6.7 Pohybové hry

„Tímto názvem označujeme speciální hry, v nichž si děti častým opakováním, osvojují a koordinují složitější pohyby, při nichž se rozvíjejí pohybové schopnosti, důvtip, pohotovost, dovednost sladit vlastní pohyby s pohyby druhých dětí, přesnost a rytmičnost.“

Je důležité při pohybových hrách dodržovat určitá pravidla, která jsou předem stanovená.

1.5.6.8 Volná hra

Podle Rudolfa Steinera „To podstatné a výchovné je právě v tom, že se zdržíme všech pravidel, všech svých pedagogických a výchovných zvyklostí a že ponecháme dítě jeho vlastními silami v jeho vlastní hře.“⁴⁹

Volná hra rozvíjí představivost a hravost dítěte. Splňuje potřeby dětí a vychovává je k prosociálním činnostem a k samostatnosti.

Definice pojmu „Volná hra“ není doposud přesně definovaná. Každý autor tento si tento termín vykládá po svém. Já ve své práci budu vycházet z knihy: Maria Ciatiová, Světlana Delačová, Angelika Müllerová, *Volná hra, zkušenosti a náměty*, Portál, Praha 1994, kterou považuji pro definici volné hry za stěžejní. *„Lidská a dětská činnost je podle naší představy v nepřetržité kontinuitě mezi póly užitečnost / požadavky/ produkt*

---

⁴⁸ Lili Monátová, kapitoly z předškolní výchovy, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta filozofická, Brno 1980

⁴⁹ Helena Grecmanová, Eva Urbanovská, Waldorfská škola, Olomouc: Hanex 1996 s. 27

*na straně jedné a radost na straně druhé. Právě tak vidíme rozvíjení poznání – volnou hru jako kontinuitu s plynulým přechodem. Žádný pól se nemůže vyskytovat úplně bez toho druhého, takže volná hra v čisté formě vůbec neexistuje.*⁵⁰

Podle Soni Koťátkové a její knihy, Hry v mateřské škole v teorii a praxi, je Volná hra nezbytnou činností dětí předškolního věku. Volná hra dovoluje dítěti naplňovat jeho potřeby, zkušenosti, vědomosti, dovednosti, individuální tempo a zájmy, dětské vztahy a vzájemnost, která má nenahraditelnou hodnotu pro sociální učení.

1.5.7. DĚTSKÁ HRA - FRIDRICH WILHELM FRÖBEL

O zkvalitnění dětské hry se zasadil německý pedagog F. W. Fröbel (1782 – 1852) svými „dárky“, kterými výrazně zasáhl do vývoje teorie hry.

Do popředí Fröbel staví matku a láskyplné okolí, které dávají dítěti dobrý prostor pro jeho rozvoj. Zdůrazňuje, že rodiče by měli být v kontaktu se školou aby společně mohli vzdělávat sebe a své dítě.

Jako prostředek pro vzdělávání a pro rozvoj duchovna, zvolil Fröbel hru, protože právě ta, dává dítěti možnost, aby se vžilo naplno do situace a těžilo z ní. Na rozdíl od jiných pedagogů, nikdy neslučoval hru a práci dohromady.

Fröbel poukazuje na to, že se dítě při chová naprosto přirozeně a při hře rozvíjí svoje vlohy, které mu byly dány prostřednictvím talentu a sebeovládání, kterým reguluje svoje chování a projevoování.

Pro děti sestavil několik pomůcek, které nazval „dárky“. Jednalo se o soubor hraček, které tvoří koule, krychle, válce, hůlky a polokruhy.

Fröbelův princip se shoduje v mnoha bodech s italskou lékařkou Marií Montessori, která stejně jako Fröbel nazývá dětství - odrazovým můstkem pro život.

V opatrovně Na Hrádku vyvíjel svoji metodiku her pro svoje pomůcky, aby rozvíjeli jedince v rovině, kterou si vychovatel sám určí.

---

⁵⁰ Maria Ciatiová, Světlana Delačová, Angelika Müllerová, Volná hra, zkušenosti a náměty, Portál, Praha 1994

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V této části se budu zabývat sborníkem her, který jsem vytvořila na své praxi ve Waldorfské mateřské škole, Nerudova 53, České Budějovice. Hry jsem seřadila podle období, na které se jednotlivé hry váží a na hry, které se dají hrát po celý rok.

2.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA, NERUDOVA 53, ČESKÉ BUDĚJOVICE

Filosofií mateřské školy je vytvořit dětem atmosféru, láskyplného přijetí, prostředí, ve kterém se děti budou cítit plně přijímány a v bezpečí.

Slavnosti se začínají v mateřské škole slavit podle toho, jak v průběhu roku do našeho života přicházejí. Některé slavnosti se sice slavili ještě před křesťanstvím, ale snahou je, tyto svátky obnovit a dát šanci „novému“ člověku aby je poznal.

Hry, které se v mateřské škole hrají, jsem sesbírala a popsala jejich klíčové kompetence, které se v dítěti rozvíjejí.

Moje práce by měla být přínosem pro začínající pedagogy ve waldorfské mateřské škole, inspirací pro učitele v mateřské škole i pro mě samotnou, protože bych se v budoucnu chtěla waldorfskou pedagogikou zabývat.

Praktická část je tvořena dvěma oddíly. První část se věnuje třídnímu vzdělávacímu programu, který mám zařazený proto, abych poukázala na činnosti, které se v mateřské škole uskutečňují. Další část je pak zaměřena na sborník her, které děti ve školce hrají a rozbor klíčových kompetencí, které se v dítěti rozvíjejí a vzdělávacích cílů, které chce pedagog u dětí docílit.

2.1.1 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM WALDORFSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLY – TŘÍDA „BROUČCI“

V následujících tabulkách jsou přehledně zobrazeny zdroje, ze kterých čerpá v průběhu roku waldorfská pedagogika.

ZÁŘÍ

ZMĚNY V PŘÍRODĚ: období sklizně, úrody; poznávání a výběr toho, co stojí za uchování pro příští setbu, počátek procesu odumírání života v přírodě, rovnováha dne a noci.

KŘESŤANSTVÍ: VÁCLAVSKÁ SLAVNOST; sv. Michael a sv. Václav jako symbol boje se silami zla a nepřízně, boj světla a tmy, sil poznání se silami nevědomí v kosmu, na Zemi a v člověku.

JUDAISMUS: ROŠ HA-ŠANA – NOVÝ ROK; jsou otevřeny nebeské knihy života a smrti, člověk činí pokání; JOM KIPUR – DEN SMÍŘENÍ; čas odpuštění, nápravy chyb.

BUDDHISMUS: PRAVÉ POCHOPENÍ.

ASTROLOGIE: ZNAMENÍ VAH; rozvažování, jaká kvalita zvěstí, rozhodování, také hledání rovnováhy prostřednictvím vytvoření jasného vhledu do žité skutečnosti, harmonie jako výsledek pohybu duše.

VÝCHOVNÁ HODNOTA: pěstování odvahy, rozhodnosti, statečnosti, schopnosti čelit překážkám a nebezpečí.

ČINNOSTI: básně a písně s motivy kamene, železa, vydatný pohyb venku, běh, překonávání překážek a terénních nerovností, lezení do výšky, sbírání a mletí obilí na mlýnku, první pečení chleba, pohádky vyjadřující souboj, odvahu k překonání sil zla a možných nástrah budoucnosti.

LISTOPAD

ZMĚNY V PŘÍRODĚ: prožívání zkracujícího se dne a nepřízně počasí, zlo a tma zdánlivě získávají převahu, stromy však již mají pupeny; příslib nového života.

KŘESŤANSTVÍ: MARTINSKÁ SLAVNOST; sv. Martin jako symbol lidského soucítění, vzájemné pomoci a úcty, altruismus jako počátek duchovního úsilí a proměny.

JUDAISMUS: SUKOT – SVÁTEK STÁNKŮ; stánky jako symbol vnitřního chrámu, příbytky ducha v nichž žijí lidé, dále pak lidé studují; pomíjivost materiálních jistot SIMCHAT TÓRA – RADOST Z TÓRY.

BUDDHISMUS: PRAVÉ MYŠLENÍ.

ASTROLOGIE: ZNAMENÍ ŠTÍRA - ORLA; možnost volby vlastního budoucího směřování; štír jako cesta egoismu, zla obráceného k vlastní osobě, orel jako symbol směřování k poznání a cesty ke světlu.

VÝCHOVNÁ HODNOTA: soucítění, vzájemná pomoc, schopnost rozdělit se s druhým člověkem, naslouchání, pozornost.

ČINNOSTI: básně a písně s motivy světla a lucerniček, drobné činnosti v kruhu kamarádů – tkaní na rámu, vyšívání, praní a česání ovčí vlny, výroba lucerniček.

PROSINEC

ZMĚNY V PŘÍRODĚ: nálada zamyšlení, očekávání zrození Slunce temnoty dlouhých nocí, vnitřní bdělost přírody při jejím zdánlivém spánku; komunikace s vesmírem.

KŘESŤANSTVÍ: ADVENT; nálada cesty, meditace, příchod světla VÁNOCE jako symbol zrození kvality; vyslovení se, čin, vůle, zrození z lásky Země (pastýři) a moudrosti kosmu (králové).

JUDAISMUS: CHANUKA – SVÁTEK SVĚTEL; zázrak a znovuzasvěcení chrámu, stupňování množství zažihaných světel, vzájemné obdarovávání se a vyhýbání se sporům.

BUDDHISMUS: PRAVÁ ŘEČ.

ASTROLOGIE: ZNAMENÍ STŘELCE; zaměření na cíl s pomocí jasného vědomí, pocit osobního oslovení a výzvy k činu, slovo jako sdělené tajemství stvoření, vyzrálost, přímočarost, otevřenost pro setkání.

VÝCHOVNÁ HODNOTA: nálada tajemství, vnitřní ztišení jako cesta k porozumění druhému člověku, napětí a bdělost, očekávání příchodu nové kvality.

ČINNOSTI: činnosti podporující myšlení – cvičení jemné motoriky, úklid – nastolování pořádku a řádu ve věcech, básně a písně s adventním a vánočním obsahem, vyprávění a poslechové činnosti, pečení cukroví, výroba vánočních přání, ozdob a řetězů ze slámy, drobné dárky, hádanky.

ÚNOR

ZMĚNY V PŘÍRODĚ: začátek pronikání životních sil z nitra Země, tání, rozpouštění solí, tvorba nového kořenového systému, změna vůní vzduchu, prosycení vodou, pohyb.

KŘESŤANSTVÍ: MASOPUST; nový rok jako symbol optimismu a nové perspektivy, masopust jako symbol živelnosti, sebevyjádření, nápadů a experimentování, pohybu a dynamiky.

JUDAISMUS: PURIM – SVÁTEK LOSŮ; nahodilost, náhodnost a nejasnost věcí, nejsou-li výsledkem čistých úmyslů a jasného vědomí, masky jako symbol pokrouceného jednání.

BUDDHISMUS: PRAVÉ JEDNÁNÍ.

ASTROLOGIE: ZNAMENÍ VODNÁŘE; ukazuje na zduchovnělého, ideálního člověka, myšlení se má stát živoucím, „živá voda, voda života“; symbol probuzeného, moudrého, vědomého konání.

VÝCHOVNÁ HODNOTA: schopnost realizovat své představy, uplatnit svůj názor, naplnit cíl, který jsem si dal a přitom zažívat tutéž kvalitu i u ostatních členů společenství, respekt k jejich představám, úsilí a výkonu, zdravé soutěžení jako vzájemné podněcování se k probuzení ještě skrytých sil za účelem dosažení úspěchu společného díla.

ČINNOSTI: básně a písně o zvířátkách, masopustní říkadla, zvukové experimenty – hra s tóny i rytmem, dramatizace příběhů, vyrábění masek a papírových panáků, barevné mozaiky a mandaly, dostatek volného pohybu povzbuzujícího dýchání a krevní oběh, odlévání svíček ze včelího vosku, krmení ptáků a zvířat, pohádky s motivem hojnosti.

DUBEN

ZMĚNY V PŘÍRODĚ: prodlužování dne a prožitek návratu Slunce, všeobecný pohyb, plně působící síly růstu a bujení; přeměna rozpuštěných solí na šťávy v tělech rostlin.

KŘESŤANSTVÍ: VELIKONOCE; obraz života v nových souvislostech; schopnost oběti a překonání vlastních potřeb, živým myšlením probuzená vůle a odpověď na výzvy duchovního světa.

JUDAISMUS: PESACH – SVÁTEK PŘEKROČENÍ; obraz překročení moře při cestě z Egypta i obraz ochrany života při dodržení pravidel daných Hospodinem; dar svobody.

BUDDHISMUS: PRAVÉ ŽIVOBYTÍ.

ASTROLOGIE: ZNAMENÍ BERANA; počátek astrologického roku, ve spirále vývoje první stupeň vyšší kvality; beran jako obraz životní síly, vitality a nových impulzů, postřehu a bystrosti, energie, přímočarosti.

VÝCHOVNÁ HODNOTA: schopnost dodržování pravidel a řádu, která vede k pozdější schopnosti svobodné existence a odpovědnosti, posilování životní síly a prožitku smysluplnosti věcí na pozadí prožitku plnosti životních sil přírody.

ČINNOSTI: poznávání a pozorování probuzené přírody, tradiční dětské činnosti a hry, básně a písně o jaru, práce na zahradě – úprava záhonů, vysévání, splétání proutků, otloukání píšťalek, zážitky s vodou, zdobení kraslic, pohádky vyjadřující životní sílu a odhodlání, odpuštění a obětování.

2.1.1.1 Cíle Waldorfské mateřské školy, Nerudova 9, České Budějovice

A. Září, Říjen, Listopad:

- Osvojování si návyků v mateřské škole
- Rozvíjet pohybové dovednosti dětí
- Rozvíjet jazykové dovednosti a řečové schopnosti
- Rozvoj paměti, pozornosti a představivosti
- Schopnost vytvářet a rozvíjet citové vztahy k okolí
- Rozvíjet vztahy s ostatními dětmi
- Základní kulturně společenské návyky a dovednosti dětí
- Vytvářet u dětí vztah k místu a prostředí, ve kterém žijí
- Mé vlastní tělo – osvojování si poznatků o těle
- Rozvoj estetického, výtvarného a hudebního vnímání
- Chránit své osobní soukromí a bezpečí
- Vytvářet kladný vztah k výtvarnému umění

B. Prosinec, leden, únor:

- Rozvíjet osobnost a samostatnost dítěte
- Rozvíjet u dětí motorické schopnosti pomocí her
- Ochota přijímat zkušenosti dospělých
- Koordinace a kontrola pohybu jednotlivých částí těla,
- Osvojování si nových motorických obratností formou her
- Navštěvovat místa zajímavá pro dítě, výtvarné vyjádřit
- Cvičit u dětí sebedůvěru
- Zvládat základní dovednosti – jak se oblékat a chránit před zimou
- Ohodnocení dobře vykonané práce
- Důvěra ve vlastní schopnost,

- Regulovat chování s ohledem na ostatní
- Základní hygienické návyky – hygiena a čistota oblečení

C. Březen, duben, květen:

- Osvojovat dovednosti důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody dětí
- Spoluúčast na hrách s ostatními dětmi
- Rozvíjet u dětí kultivovaný projev
- Posilovat pozitivní vztah k činnosti a učení, vytvářet základy pro informaci
- Ochraňovat životní prostředí
- Rozvíjet mravní a estetické vnímání dětí jejich citění a prožitek
- Posilovat pozitivní vztah k činnostem a učení, vytvářet základy pro informaci
- Ochraňovat životní prostředí
- Rozvíjet mravní a estetické vnímání dětí jejich citění a prožitek
- Posilovat chování dětí ve vztahu k druhým dětem
- Vyjadřování se prostřednictvím literárně – hudebních a výtvarných činností
- Pravidla chování o silničním provozu
- Hry na rozvoj motoriky, dodržovat pravidla her

2.1.1.2 Integrované celky třídního vzdělávacího programu

Třídní vzdělávací program je rozčleněn do několika ucelených integrovaných celků:

- A. Malíř podzim
- B. Kouzelná zima
- C. Jak se rodí jaro
- D. Léto, létéčko

A. MALÍŘ PODZIM

*„Až budu velký, velký jako svět,
Stanu se rytířem, chrabrým na pohled.
Až budu hrdina, silný jak býk,
Přemůžu draka, co ruší v lese klid.
A země a měsíc zase budou mé
A všechny hvězdy zase nádherné.
Paprsků zlatý slunce svit,
mou hlavou přijde ozdobit.“*

Báseň posiluje vůli a odvalu v dítěti, učí děti jít za cílem navzdory nebezpečí a překážkám.

Tématické bloky integrovaného celku Malíř podzim,

- „Školka volá své Broučky“
- Myška a obilí – z pole do mlýna
- Putování do kovárny – období Michaelské slavnosti
- Období vrcholícího podzimu
- Plody podzimu – skřítkci zahradníci
- Barvy podzimu
- Světlo, světlo lucerničky – období Martinské slavnosti
- „Listopad, listopad, lísteček mi na dlaň spad“

Záměry a cíle:

- Adaptace nových dětí na prostředí MŠ, režim ostatních dětí ve skupině.
- Posilování prosociálního chování ve vztahu k druhému, v dětské skupině, v rodině a ve škole.
- Vytváření pravidel soužití ve třídě.
- Zmapování aktuální úrovně rozvoje dítěte, ze kterého je třeba vycházet.
- Poznávání podzimního období, období sklizně, charakteristických znaků podzimu, přiblížit vnímání – procítění barev
- Využívat přírodnin k pracovním a dalším činnostem.
- Posilování lidského soucítění a odvahy podpořit konání, konkrétních činností vycházejících z programu waldorfské pedagogiky

Vzdělávací cíle:

- Dítě a jeho tělo
  - Uvědomění si vlastního těla
  - Rozvoj pohybových dovedností v oblasti hrubé motoriky, ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí.

- Dítě a jeho psychika
  - a. *Jazyk a řeč*
    - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních – vnímání, porozumění, poslechu i produktivních – výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování.

  - b. *Poznávací funkce*
    - Rozvoj a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně logickému, rozvoj a kultivace paměti, pozornosti, představivosti, fantazie.

- Dítě a ten druhý
  - Rozvoj schopností a dovedností důležitých pro navozování s rozvíjením vztahů dítěte k druhým lidem.
  - Posilování prosociálního chování ve vztahu k druhému.

- Dítě a společnost
  - Rozvoj základních kulturně – společenských postojů, návyků, dovedností.

- Dítě a svět
  - Vytváření vztahu k místu a prostředí, ve kterém žije.
  - Osvojování jednoduchých poznatků o světě a životě – vytváření povědomí o přírodním, kulturním i technickém prostředí a jeho proměnách.

Září

„Když dny se krátí, klíče v srdci jas, nad nimi Michael, dárce světla v nás.“

Charakteristika období:

- Období sklizně úrody – poznávání a výběr toho, co stojí za uchování pro „příští setbu“ Počátek procesu odumírání života v přírodě, rovnováha dne a noci
- Příroda usíná – probouzí se lidská duše
- Michaelské svátky souvisí se svobodou a vnitřní silou – vůlí člověka. Na vrcholu léta létají komety a meteority a snášejí do zemské atmosféry kosmické železo, z kterého člověk bere svoji sílu. Vše se připravuje na náš vnitřní boj

- Září – měsíc žní a barev. Světlo se vyzařuje z listů stromů, barevných podzimních květin. Člověk projevuje vděčnost za dary přírody, zde lze odvodit původní impuls oslavy dožínek

1. týden - „Školka volá své Broučky“

- Zaměřen na nově příchozí děti
- Seznámení se s učitelkou a novými kamarády, využití třídního maňáska Františka.
- Orientace v novém prostředí, projít areál školy, návštěva kuchyně, prádelny, seznámení dětí z druhých tříd
- Stanovit si společná pravidla chování a pravidla bezpečnosti
- Ukládání věcí na své místo, dodržování pořádku, poznávat svoji značku)
- Povídání se skřítkem Františkem o prožitcích z prázdnin, kresba voskovými bločky, dle možnosti hry s vodou, přírodninami, pískem na školní zahradě.
- Poslech zpěvu učitelky s doprovodem klavíru, zpěv známých písní, rytmické nástroje.
- Hra s barvou – nové děti: seznámení s „panem Štětečkem“ a jeho ještě letními barvami – žlutá, okrová modrá, červená.
- Hry s míčem – koulení házení, chytání
- Přirozené cvičení – chůze, běh, poskoky, lezení – využití školní zahrady
- Pohádka: (Čapek – „O panence, která tence plakala“), O neposlušné bačkorce“

2. týden - Myška a obilí – z pole do mlýna

- Co nejvíce aktivit se provádí venku na terase a školní zahradě
- Vylupování obilných a kukuřičných zrn, mletí na mlýnku
- (využití terasy na školní zahradě)
- Básně a písně s motivem žní, práce na poli, mlynářské říkanky, hry „na tělo“
- Vydatný pohyb venku, překážkové dráhy – chůze s předmětem na hlavě, chůze se správným držením těla, hry s přírodninami a pískem.
- Modelování z vosku – placka (miska na zrna), starší děti klas obilí
- Kresba voskovým pastelem – „Myška v obilí“
- Práce s papírem, skládání podle návodu, mladší děti – mačkání, trhání
- Tvořivost z konstruktivních stavebnic dle fantazie
- Hry s výtvarným materiálem, experimentovat s barvami, hlínou.
- Pohádka: „Myška a obilí“, „Div ve mlýně“, „O boudě budce“

3. týden - Putování do kovárny – období Michaeluské slavnosti

- Michaelův svátek patří do čtveřice největších svátků roku. Sv. Michael jako symbol boje s temnými silami (drakem) Člověk „váží“ v sobě co je dobré a zlé
- Nadchází čas zkoušek. Začíná nádech, vědomí se vrací do nitra a nastává konfrontace – boj světlých a temných sil. Michaeluský boj svádíme denně ve svém nitru
- Posilovat vůli, odhodlání a odvahy – překonávání přírodní překážky a terénní nerovnosti, lezení do výšky
- Zpracování zeleniny – příprava Michaeluské polévky
- Krájení ovoce, sklizeň ozimních plodů – výroby müsli
- Práce se dřevem – vytvoření Michaeluského meče
- Básně s motivem kamene, železa
- Básně a písně o svatém Michaelovi
- Vytváření létajících míčků – obraz létajících komet
- Modelování meče
- Z přírodnin - klacíků, provázků, ořechů, kůry vytváření tzv. michaeluských vah
- Rytmizace slov, hry Na ozvěnu, smyslové hry
- Pohádka: Pohádky s motivem boje světlých a temných sil
- Smolíčkovi, Budulínek, Princ Bajaja

Michaeluská slavnost 26.9 – slavnost s rodiči

Říjen

Charakteristika období:

Chladná rána oznamují blížící se podzim, slunce zbarvuje přírodu do červenozlaté barvy. Ukončování cyklu, prožitek uspokojení z překonání strachu, harmonie, zklidnění, význam dobré práce, procítění v barvách. Skřítkci jako symbol životní síly, přírody stahující se do nitra Země.

PLODY VRCHOLNÉHO PODZIMU:

1. týden - Plody podzimu – skřítkci zahradníci

- Slavnostní pečení prvního chleba (dle možnosti účast rodičů)
- Básně a písně s motivem sběru podzimních plodů – ovoce, zelenina

- Sběr podzimních plodů, využití při práci s potravinou (ovocný kompot, šípkový čaj, křížaly, ovocné špízy)
- Sušení bylin z naší zahrady
- Vytváření figurek z ovoce
- Malování – žlutá, červená
- Výzdoba třídy podzimními motivy, přírodninami, společně připravit podzimní roční stoleček
- Pozorování stromů a keřů – poznávat barvy, učit se vnímat přírodu všemi smysly, poznávat jednotlivé druhy stromů, keřů, podzimních květin.
- Pozorování změn v přírodě, učit se chápat časový sled ročních období
- Dramatizace pohádek, hry s obleky pro dramatizaci, hedvábnými barevnými šátky
- V komunitním kruhu dát prostor ke sdělování zážitků, rozvíjet pocit bezpečí, nebát se vyjádřit svůj názor, respektovat druhého
- Seznamování se s druhy hudebních nástrojů
- Chůze po šikmé ploše, běh se změnou směru, lezení v podporu dřepmo, házení do výšky.
- Pohádka: „Červená Karkulka“

2. týden - Barvy podzimu:

- Básně a písně s motivy podzimu, sklizeň brambor.
- Pracovní činnosti uvnitř i na zahradě, péče o záhony – rytí, úprava cestiček.
- Vysazení stromu (Den stromu).
- Práce s vlnou a plstí – šití skřítků.
- Bramborová zvířátka, tiskátka z brambor.
- Prohlížení knih, leporel. Vyhledávání textů vazajících se k podzimu.
- Experimentovat s barvami, vyjádření nálad z této roční doby.
- Poznávat zvířata, život, péče o ně, kresba.
- Výlet do lesa, hry s přírodninami, poznávat druhy volně žijících zvířat a ptáků, pravidla chování, zamykání lesa.
- Hry s barevnými listy, lepení skládání, vytváření mozaiky
- Pohyb s hudbou – improvizace na hudbu, hudebně pohybové hry, učit děti vnímat hudbu různého charakteru (veselá, smutná, rychlá, pomalá).

- Procvičovat převaly na měkké podložce, plazení pod překážkou, akrobatická cvičení, házení na cíl.
- Učit se bezpečně stříhat, lepit
- Hry s vyhledáváním slov souzvučných, rozkládání slov na slabiky
- Poznávat a pojmenovávat části lidského těla – hry, písně

Listopad

„Už šerí se a fouká a vítr si píseň brouká, přátelsky nás obejmí, pod teplý plášť nás vezmi. Martine, svíť lucernou, ať můžem kráčet za tebou.“

Charakteristika období:

Martinská doba je obdobím vnitřních světel. Venku světla rychle ubývá a tak musí být v našem nitru posilováno. Boj je dobojován a člověk hledá nový pohled a poznání bližního svého. Chladná podzimní doba evokuje lidi, aby si hledali k sobě cestu. Rodí se vnitřně jiná kvalita – soucit, dělení se s potřebnými. Martinská světla připomínají nebeské hvězdy, které pomáhají posilovat vnitřní lidské teplo.

1. týden - „Světlo, světlo lucerničky“ – Martinské období

- Poslech příběhu o Martinovi, dramatizace příběhu, hra s maňásky, vyprávění o příběhu
- Příprava lucerniček na slavnost
- Zpěv písní a básní vztahující se k martinské době
- Vytváření průsvitných obrázků do oken a na stůl
- Vytváření dýňových lucerniček
- Hry s motivem podarování
- Tkaní na rámu
- Pečení martinských rohlíčků
- Učit se empatii k druhému, poprosit, poděkovat, hledat cesty, podněcovat je k hodnocení co je správné, co špatné, zbavovat se ostychu z doteku při hrách, vážit si práce druhých, pomáhat si vzájemně
- Improvizační hry, charakterizovat postavy z pohádek, zkoušet se vyjadřovat formou narativní pantomimy
- Vedení dialogu s dospělým, či ostatními dětmi. Vyprávění společných zážitků. Starší děti – vyprávět ostatním pohádku

- Pohádka: Pohádky vyjadřující motiv dělení, obdarování
- Sůl na zlato
- Děvčátko s lucerničkou

2. týden - „Listopad, listopad, lísteček mi na dlaň spad“

- Sběr barevných listů, vytváření mandal.
- Vytváření draka z různých materiálů.
- Malba, kresba – hra se žlutou a červenou.
- Vytváření závěsů nad stůl z přírodnin.
- Sběr kaštanů a žaludů – zásoby pro zvířata na zimu, hry s přírodninami, lepení, špejle, drátky.
- Modelování z chlebového těsta, pečení
- Dokončování zazimování zahrady, krmítka pro ptáky, pozorování našeho stromu – jak se připravuje na zimu.
- Poslech pohádek a příběhů z přírody – bajky
- Hry na procvičování pojmů (nad, pod, vedle, nahoře, mezi, starší děti – vpravo, vlevo)
- Tanec s hudbou ve $\frac{3}{4}$ rytmu, zvládat změnu tempa, rytmizace při hře na tělo.
- Koulení míčem rukama a jinými částmi těla, převaly ve dvojicích, kotoul vpřed, plazení se pod překážkou, házení lehkými předměty na cíl.
- Učit se odreagovat zlost a agresi (vztekačí koutek, říkadlo)
- Připravovat se na období adventní, příprava adventní výzdoby, pozorovat první sněh
- Pohádka: „ O Matce Zemi“, „Broučci“

Očekávané kompetence:

- Správné držení těla, umět pojmenovat části těla.
- Zvládat základní pohybové dovednosti, prostorovou orientaci, zvládat překážky, házet, chytat míč, pohybovat se v těžším terénu.
- Pojmenovat věci, děje okolo sebe, učit se nová slova, aktivně je používat.
- Soustředit se na činnost, všimnout si nových podnětů, přemýšlet odhalovat podstatné znaky, rozdíly, podobu, vzájemné souvislosti všemi smysly.
- Odloučit se určitou dobu od rodičů, být aktivní bez jejich podpory.
- Být samostatný, zaujímat vlastní názor, postoje a vyjadřovat je.

- Navazovat kontakty mezi dětmi a dospělými, respektovat potřeby druhých, rozdělit si úkol s jinými dětmi.
- Respektovat pravidla, jiný názor, přijímat a uzavírat kompromisy.
- Uvědomovat si svoje práva.
- Vnímat základní pravidla života ve skupině, vytvořit se představu o pravidlech chování, dodržovat pravidla her a činností.
- Mít povědomí o významu životního prostředí, společenském a kulturním dění, v rozsahu praktických zkušeností.
- Péče o životní prostředí, pořádek, čistotu, třídění odpadů.

B. KOUZELNÁ ZIMA

Tématické bloky integrovaného celku Kouzelná zima:

- Adventní čas
- Sv. Mikuláš, štědrý obdarovatel
- Advent – doba očekávání
- Vánoce v české tradici
- Období „nového léta“
- Slavnost Tří králů
- Zima, zima, zimička, hází bílá peříčka
- Hromnice
- Masopust

Záměry a cíle:

- Seznamování dětí s lidovými zvyky a tradicemi, které se váží k období adventu a vánoc
- Vytváření podvědomí a mezilidských a morálních hodnotách
- Osvojování si poznatků o zimních hrách a sportech, zimní přírodě
- Vytvářet zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu
- Rozvíjení pohybových dovedností v oblasti hrubé motoriky v souvislosti se sezónními činnostmi
- Rozvoj povědomí o způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí
- Ověřování školní zralosti a připravenosti školáků

- Kultivace dětské osobnosti prostřednictvím pohádek – jejich odraz v pracovních a výtvarných činnostech
- Prožívání nálady adventních slavností a očekávání tajemství

Vzdělávací cíle:

- Dítě a jeho tělo
- Rozvoj fyzické a psychické zdatnosti
- Osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, pohybových činnostech a jejich kvalitě.
- Dítě a jeho psychika
- Jazyk a řeč
- Rozvoj komunikativních dovedností – verbálních i neverbálních a kultivovaného projevu

Poznávací funkce:

- Posilování přirozených poznávacích citů – zvědavosti, zájmů, radosti z objevování.
- Sebepojetí, city, vůle:
- Rozvoj schopností a dovedností vyjádřit své pocity, dojmy a prožitky.
- Dítě a ten druhý
- Vytváření prosociálních postojů k druhému, rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu.
- Dítě a společnost
- Vytvoření povědomí mezilidských a morálních hodnotách.
- Dítě a svět
- Osvojení dovedností potřebných k péči o okolí a spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí
- Rozvoj schopnosti přizpůsobit se přirozenému vývoji a změnám, vážit si života ve všech formách

Prosinec

„Uprostřed ztemnělé noci vyšla hvězda z boží moci. Svítí jasně z nebe výše, světlem jejím země dýše. Uprostřed ztemnělé noci vyšla hvězda ku pomoci.“

Charakteristika období:

- Adventní čas – nálada k zamyšlení, porozumění jeden druhému, vnitřní ztišení. Očekávání nové kvality po období odumření. Návrat slunce, zrození světla z temnoty noci
- Hlavní činnosti celého období jsou ty, které podporují myšlení, cvičí jemnou motoriku a vedou k nastolování řádu a pořádku ve věcech.

1. týden - Slavnost spirály – slavnost pořádaná společně s rodiči

- Práce na ročním stolečku – příprava období adventu
- Práce na hrnčířském kruhu
- Malování svícňů
- Spoluúčast na přípravě adventního věnce
- Slavnost Spirála
- Navlékání korálků na adventní jarmark
- Malování: hra s modrou barvou
- Práce s hlinou: vytváření ozdobných závěsů
- Zpěv adventních písní

2. týden - Sv. Mikuláš – štědrý obdarovatel

Mikulášská slavnost - Sv. Mikuláš stojí mezi andělem a čertem. Drží v ruce zlatou knihu. Představuje důstojnou, otcovskou bytost a ví vše. Představuje čisté a jasné myšlení. Čert žaluje, vyzrazuje hříchy a nekalosti. Anděl je láskyplný, „přebíjí“ tyto skutky dobrými a vším čistým. Činnosti typické pro tuto slavnost:

- Práce s papírem – vytvoření čerta a Mikuláše
- Písničky „Kolíbala bába čerta“, „Čerti“
- Vytvoření masky z papíru – čertíci
- Pečení z chlebového těsta – čert a Mikuláš
- Mikulášská slavnost

3. týden - Advent – doba očekávání

- Básně a písně s adventní tematikou (Věneček Zima)
- Postupné budování jesliček – po týdnech (první týden s minerály, Druhý týden rostliny, třetí týden zvířata, čtvrtý týden lidé)
- Poslech jednotlivých adventních příběhů (1. Adventní příběh: Kamenná cesta do Betléma, 2. Adventní příběh: Vánoční jedlička, 3. Adventní příběh: O ovečce)

- Práce s přírodními materiály – slámou
- Vytváření řetězců a ozdob
- Úklid třídy, hraček, stavebnic

4. týden - Vánoce v české tradici

- Poslech a následně dramatizace příběhu „ Putování Josefa a Marie do Betléma“
- Pečení více druhů cukroví (formování, lití, vykrajování, válení)
- Pečení vánočky
- Pečení vánočního cukroví
- Práce s transparentním papírem – ozdoby do oken
- Zpěv koled s doprovodem klavíru a rytmických nástrojů
- Hádanky
- Smyslové hry
- Práce s voskem
- Malování na sklo
- Pohádky: Pohádky s motivem očekávání - „Hvězdné tolary“ „Adventní příběhy“

Záměry a vzdělávací cíle

- Seznamování dětí s lidovými zvyky a tradicemi, které se váží k období adventu a Vánoc
- Vytváření podvědomí o mezilidských hodnotách
- Osvojování si poznatků o zimních hrách a sportech, zimní přírodě
- Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu
- Rozvíjení pohybových dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky v souvislosti s e sezónními činnostmi
- Rozvoj povědomí o způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí
- Ověřování školní zralosti a připravenosti školáků
- Kultivace dětské osobnosti prostřednictvím pohádek – jejich odraz v pracovních a výtvarných činnostech
- Prožívání nálady adventních slavností a očekávání tajemství

Leden

Období „nového léta“

Charakteristika období:

- Doznívání zážitků Vánoc, ukončení období slavností světla
- Nový rok jako symbol optimismu a nové perspektivy.

1. týden - Slavnost Tří králů

- Poslech příběhu „O hvězdě a mudrcích“
- Dramatizace příběhu
- Seznámení s písní Tříkrálová
- Práce s papírem - vytvoření koruny pro mudrce
- Kresba voskovými bločky
- Malování: modrá a červená
- Pečení z chlebového těsta – Tříkrálový chléb

2. týden - Zima, zima, zimička, hází bílá peříčka

- Práce s jemným papírem, vytváření sněhových vloček.
- Krmení ptáků a zvěře
- Plastické obrázky budek pro ptáky, malování, lepení – využití přírodních materiálů (mák, seznamová zrníčka) a barevné písky
- Práce s včelím voskem – modelování ptáčků
- Využívat co nejvíce pohyb venku k volnému pohybu k povzbuzení dýchání a krevního oběhu – výlet do lesa
- Práce s vlnou tkaní nemalých tkalcovských stavech
- Sáňkování, bobování, házení sněhovou koulí na cíl, hry na sněhu
- Využití sněhu jako velké tabule – kresba klacíkem do sněhu
- Seznamování dětí s písněmi a básněmi se zimní tematikou
- Pohádky: Příběh Tříkrálový, pohádka O Smolíčkovi, pohádka O dvanácti měsíčkách

Únor

Charakteristika období:

- Po temném zimním období se vláda slunce opět navrácí. Prožitek vrcholného období zimy – pronikání životních sil z nitra Země na povrch

- Čas od Tří králů do Popelčiny středy bylo období nezávazného veselí, symbol živelnosti, opaku adventního období. Tedy cesta sebevyjádření a seberealizace

1. týden - Hromnice

Světlo a tma patřily od pradávna k představě boje dobra a zla. Plamen svíčky je symbolem lidské touhy k překonávání temných sil. Hromničky se rozsvěcovaly při bouřce na ochranu stavení proti hromu. Činnosti typické pro tuto slavnost:

- Střádání zbytků svíček – ze svíček, které prosvětlovaly náš domov, školku během nejtmavšího období roku, vyrobíme novou. Stará světýlka se přetaví na nové. (Člověk s nově nabytou kvalitou pohlíží na čas před sebou)
- Přetavení vosku, slévání do nové svíce
- Zdobení „Hromničky“ obrázky vykrojené z včelího vosku

2. týden - Masopust

Nálada nasycenosti pocit dostatku, veselí a radosti. Podpora nápadů, experimentování, prožívání různých rolí. Činnosti typické pro tuto slavnost:

- Vyrábění masek, čepic z papíru, textilu.
- Dramatizace příběhů s použitím vlastnoručně vyrobených masek.
- Experimentovat se zvuky, hra s tóny, rytmem, jednoduché komponování v pentatonicky upravených zvonkohrách.
- Masopustní říkadla
- Písně jak masopustní, tak i takové, které vyvolávají pocit radosti a dobré nálady
- Smažení masopustních koblih
- Modelování z vosku „masopustní koblihy“
- Hry na sněhu, koulování
- Oslova Masopustu: oblékání do masek, průvod masek, tanec, hry, zpěv.

Očekávané kompetence:

- Koordinovat pohyby ruky, oka, zvládat jemnou motoriku při práci s nůžkami, lepidlem, modelínou, sladit pohyb s hudbou a zpěvem
- Zvládnout sebeobsluhu, základní kulturně hygienické preventivní zdravotní návyky
- Vést rozhovor a naslouchání druhým, formulovat otázky, slovně reagovat.
- Projevovat zájem o knihy, poslech četby, hudby
- Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech

- Rozhodovat o svých činnostech, vyjádřit souhlas, nesouhlas
- Vnímat, co si druhý přeje, pomáhat slabším, bránit se projevům násilí, chovat se obezřetně při setkání s neznámými lidmi
- Začlenit se do třídy, respektovat rozličné vlastnosti, schopnosti, dovednosti
- Upevňovat návyky v základních formách společenského chování
- Odmítat lež, nespravedlnost, agresivitu
- Zvládat běžné činnosti a požadavky na dítě i jednoduché praktické situace

C. JAK SE RODÍ JARO

Tématické bloky integrovaného celku „Jak se rodí jaro“:

- Skřítci pořádníci
- Období předvelikonoční, neděle Černá, Sazometná, Kýchavá, Liščí
- „Smrťáka nesem, s velkým nosem“ – Vynášení Mořeny, Květná neděle
- Velikonoce „To vajíčko malovaný, je od srdce darovaný“
- Jak se budí jarní kvítka
- Maminko má milá
- Otvírání studánek
- Královničky

Záměry a cíle:

- Vytvoření i se světem, živou přírodou
- Pochopení skutečnosti, že svět má svůj řád a že se mění a vyvíjí
- Poznávání a pozorování probouzející se přírody – dětské činnosti a hry jako symbol radosti a činorodosti nových sil
- Pěstování vztahů k přírodnímu prostředí
- Získávání informací o naší planetě zemi a měsíci
- Osvojování si pravidel bezpečného chování v silničním provozu
- Seznamování s velikonočními tradicemi a zvyky – prožívat velikonoce jako tajemství nového života a snahy o novou kvalitu prožívání
- Posilování vztahu k nejbližší osobě, k matce a rodině

Vzdělávací cíle:

- Dítě a jeho tělo
  - Osvojení si dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody, vytváření životních návyků a postojů
- Dítě a jeho psychika
  - a. Jazyk a řeč:
    - Osvojení některých dovedností, které předcházejí čtení, psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka
  - b. Poznávací funkce:
    - Vytváření základů pro práci s informacemi
  - c. Sebepojetí, city, vůle:
    - Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- Dítě a ten druhý
  - Rozvoj interaktivních a komunikačních dovedností
- Dítě a společnost
  - Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, přizpůsobit se, spolupracovat, spolupodílet se, vnímat s přijímat hodnoty v tomto společenství uznávané
- Dítě a svět
  - Vnímat pestrost a pozoruhodnost planety Země a ostatních hvězd a vesmírného světa

Březen a Duben

Charakteristika období:

Světla přibývá, zvyšuje se postupně teplota a vlhkost z tajícího sněhu a vyvolává oživující procesy v semenech, rostlinách a stromech, které byly ve vegetačním klidu. V půdě se rozpouští minerální soli a jsou výživou pro rostliny, rozproudí se životní míza.

1. týden - Období předvelikonoční, Velikonoce

Popeleční středa: konec masopustu a začátek sedmitýdenního předvelikonočního půstu. Činnosti typické pro tuto slavnost:

- Šest postních nedělí dostalo svá jména podle starobylých zvyků:
- Neděle Černá: Ženy měnily barevné šátky za černé, připravoval se postní pokrm „pučáky“ opečený naklíčený hrách.
- Neděle Sazometná: Prováděl se úklid.
- Neděle Kýchavá: Dle pověry, kdo 3 x kýchne, bude celý rok živ a zdrav.
- Neděle Liščí: Pečení preclíků jako přilepšení dětem v postní době.

- Neděle Smrtná: Vynáší se smrtka – „Mořena“ – jako symbol smrti, zmaru, zimy a všech nečistých sil.
- Neděle Květná: Děvčata chodila s lýtečkem (stromem – symbolem jara a života, ozdobený pentličkami, květy a vejci) na koledu
- Činorodá práce, tvoření, přesouvání aktivit ven z MŠ. Hry jako symbol radosti, vítání jary, prožitek Velikonoc jako tajemství nového života a nové kvality prožívání

Velikonoční týden:

Škaredá středa: Jidáš zradil Ježíše.

Zelený čtvrtek: Poslední večeře, na stole nesmí chybět pečené jidášky.

Velký Pátek: Otevírají se hory a vydávají své poklady.

2. týden - „Smrtáka nesem, s velkým nosem“ – Vynášení Mořeny

- Společná práce na výrobě Mořeny ze slámy a textilu – na školní zahradě
- Písničky – lidové písně o vynášení Mořeny (Smrt plave po vodě, Smrtáka nesem, Buďte páni veselí, Hory se nám zelenají, Neseme Mořenu)
- Navlékání vajíček a pentlí na zdobení Mořeny
- Zdobení „létečka“ - stromku na školní zahradě
- Papírové květy na létečko
- Modelování létečka

3. týden - Společné slavnosti s rodiči – Vynášení Mořeny na smrtnou neděli

- Společné setkání s dětmi a rodiči v neděli u Malého jezu.
- Program: Zpěv písní, říkadla, nesení Mořeny k Velkému jezu za doprovodu hudby a zpěvu dětí, zapálení Mořeny a odevzdání jí vodě, pozdravená létečka, které ponosou děvčata cestou zpět za zpěvu jarních písní

4. týden - Velikonoce: „To vajíčko malovaný, je od srdce darovaný“

- Básně a písně s velikonoční tematikou
- Hra s proutím – splétání proutí jako symbol proudící životní síly
- Zdobení kraslic – symbol nového života
- Pečení velikonočního pečiva – Jidáše, preclíky.
- Modelovaná vajíčka, zajíce, slepičky.
- Práce s papírem, textilem – stojánky na vajíčka
- Hry: Na zamrzlé vajíčko, Vajíčka v hnízdě, Na Kvočnu a kuřátka, Na zaječí pelíšky
- Pohádky: S motivem odpuštění, obětování altruismu

- „Devět“, O kohoutkovi a slepičce

5. týden - Otevíráme les

- Výlet do našeho lesa na Borek, rituál otevření lesa.
- Poznávání volně žijících zvířat, domácích zvířat, exotických zvířat – jejich mláďata.
- Práce s papírem – stříhání, lepení
- Modelování – zvířata
- Básně a písně o zvířatech (Když já jsem byl mladej zajíc, Berany, berany, duc, Brouček, Koza)
- Pohádky: „Vrbová víla“

6. týden - Skřítkci pořádníci:

- Dle možností přesouvat aktivity ven na zahradu, rozvíjet hrou přirozený pohyb – hra „Skřítek se budí“ – překážková dráha
- Péče o naši zahradu – hrabání, péče o stromy, keře, záhony
- Modelování skřítků
- Úklidové práce ve třídě
- Pečení chleba z chlebového těsta
- Kresba voskovými bločky
- Pohádka: „Jak děti pomohly skřítkovi na jaře“

7. týden - Jak se budí jarní kvítka

- Poslech vyprávění „O matce Zemi“
- Poznávání prvních jarních květin
- Pomoc při přípravě jarního ročního stolečku
- Modelování jarních květin
- Malování – žlutá a modrá
- Písně s jarní tematikou – „Žežulička“, „Jarní“
- Básničky o jaru – „Pampelišky“
- Sazení, setí semen
- Jarní hra
- Pohádka: „O matce Zemi“, „O semínku“

Květen

Charakteristika období:

- Období svatodušních svátků – letnic.
- Navazuje na předchozí období, prožívání vztahu k nejbližší osobě – svátek matek, starost o ní, péče, poděkování.
- Otevíráno studánek: Studánka symbolizuje zdroj čisté, životodárné síly. Očištění duše od nánosů sobectví, emocí, abychom se dostali k čirému a průzračnému prameni.
- Studánka je branou, kterou proudí cosi z vnitra ven. Každá studánka má svoji vílu a teprve po vyčištění je víla odemkne a tím uvolní síly a cesta je otevřená.
- Královničky jako symbol uvolnění léčivých sil Země – očištění.

1. týden - Den matek

- Vztah k mamince, péče o ni, poděkování
- Maminko má milá
- Příprava na oslavu Den matek
- Příprava dárečku pro maminku.
- Básně a říkadla o mamince.
- Písničky o mamince.
- Kreslení, modelování maminky.
- Rozhovory o rodině a o maminkách, pomoc dětí v chodu domácnosti, úloha matky.

2. týden - Otevírání studánek

- Symbolické čištění pramenů, studánek, Slavnost s rodiči.
- Otvírání studánek
- Příprava na společnou slavnost s rodiči
- Pohybové hry s námětem vody
- Pohádka o studánkové víle, O studánce
- Písničky: „teč vodičko“, „Studánka“
- Hry s vodou na školní zahradě
- Modelování řeky, potoka

3. týden - Svatodušní svátky – letnice

Slaví se 50 dní po Velikonocích. Na jaře příroda raší, aktivizují se všechny životní síly. Síly Země pomohly každé rostlině naplnit svou vlastní formu a tento růst zabrzdí tepelný impuls, Slunce vtiskne rostlinám podobu květu. Každá rostlina se ukazuje v té nejkrásnější podobě (vůně, krása květu) a je připravena ji obětovat aby byl umožněn proces zrání. Zrání plodu, který se může stát výživou pro jiné tvory a který v sobě chová semínko – příslib nového života. Slunce posílá Zemi svou lásku v podobě svého tepla. Atmosféra je naplněna kosmickým teplem.

4. týden - Královničky

Lidové zvyky – průvod dívek za královnou. Královna je bíle oděná, ozdobená květy a pentličkami. Kráčí v čele průvodu v čele dívek za zpěvu písní. Chlapci ukazují svoji obratnost při hrách.

Činnosti typické pro tuto slavnost:

- Průvod královniček
- Chlapci – překonání překážek – hry v lese a na louce
- Modelování květů, holubičky
- Práce s papírem – ptáček
- Hry s vodou

Očekávané kompetence:

- Chránit svoje zdraví, umět hledat pomoc pro sebe i druhé, respektovat bezpečnostní pravidla, varování před úrazy
- Sledovat očima zleva doprava, poznat své jméno, číslice, písmena, rozlišovat obrazné symboly – označení nebezpečí, dopravní značky
- Chápání časové představy – ráno poledne, večer, dny v týdnu, roční období, dnes, včera, zítra, rok, měsíc
- Vnímat kulturní a umělecké podněty a vyjadřování prostřednictvím hudebních, pohybových, literárních, dramatických činností
- Pečovat o okolní životní prostředí, dbát na pořádek, nepoškozovat přírodu
- Být citlivý k přírodě, k živým bytostem, těšit se z příjemných zážitků, vyjádřit svoje prožitky slovně, výtvarně, hudebně, dramaticky

D. LÉTO, LÉTÉČKO

Charakteristika období:

Přichází léto, země vydechuje. Člověk vnímá pestrost barev, vůní. Příroda je plná svých forem, síly růstu přestávají působit. Vzniká plod, který je živý rostlinou z jejího nitra, slunovrat. Život se pomalu začíná stahovat zpět k zemi.

Vzdělávací cíle:

- Rozvoj kulturně – estetických dovedností (slovesných, výtvarných, hudebních, dramatických), produktivních i receptivních
- Pochopení že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale i poškozovat a ničit
- Rozvoj pocitu sounáležitosti s živou a neživou přírodou, lidmi, společností a planetou Zemí

Červen

1. týden - Oslava Dne dětí – „Z pohádky do pohádky“

- Příprava výzdoby na slavnost, vytváření girland a dalších ozdob.
- Představení masek, pojmenování, hádat z jaké pohádky maska je.
- Připravené hry na školní zahradě.
- Raut, pohoštění.
- Odměny

2. týden - Slavnost pasování školáků

- Příprava dárečků pro školáky
- Šití šerp
- Slavnost pasování školáků proběhne společně s rodiči školáčků
- Příprava programu pro školáčky – dramatizace pohádek, písničky o školáčcích s doprovodem klavíru.
- Příprava pohoštění

3. týden - Kouzelná zahrada

- Péče o zahradu, byliny, zalévání, zakládání herbáře, lisování
- Hra s trávou – věnečky, panenky z trávy, prstýnky
- Hra s kamínky, klacíky, kůrou, hra s vodou

- Vytváření jednoduchých rytmických hudebních nástrojů – využití při hudebně – pohybových hrách, písničky a básně o slunci, vodě, louce, zvířatech.
- Modelování zvířat, květin.

4. týden - Svatojánská slavnost – společně s rodiči na Borku

- Sv. Jan jako symbol zralosti a obratu, kvalitativní změny v nitru člověka (ne já, ale ti druzí)
- Prožitek vrcholícího období léta, období jistoty z množství zdrojů potravy, smyslové zážitky, poskytnutí prostoru pro druhého, pozornost k jeho potřebám.
- Svatojánská noc z 23.6 na 24.6 nese pečeť magického tajemna a nepoznaných sil přírody. Je to okamžik, kdy lze zachytit tajemné zemní síly vyvěrající napovrch.
- Bylinkám natrhaným v podvečer svátku je připisována zvláštní magická moc „Svatojánské koření“.
- Písničky a říkadla s tematikou svatojánské doby, koření, bylin
- Poslech příběhu „Broučci“ – Svatojánská pohádka
- Vaření bylinného čaje, sušení bylin

Očekávané kompetence:

- Umět si vážit svého okolí, dbát na ochranu životního prostředí
- Zvládat přizpůsobování se skupině, podřídit se zájmům skupiny
- Bezpečně poznat stromy listnaté a jehličnaté, starší děti – umět pojmenovat jejich plody
- Správné pojmenování časového období
- Pomáhat s drobnými pracemi
- Upevňovat dovednost zazpívat v různém tempu s rozdílnou tematikou
- Na postavách klasických pohádek se učit chápat mezilidské vztahy

2.2 SBORNÍK HER A ROZBOR KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ A VZDĚLÁVACÍCH CÍŮ

Zde se nachází sborník her sesbíraných v mateřské škole Nerudova 53, České Budějovice.

2.2.1 PODZIM

Hry pro období podzimu.

2.2.1.1 Hra na Ježka

Vybereme jedno dítě – ježka:

*„Tiše, tiše ježek spí,
ať ho nikdo nevzbudí.“*

Děti stojí na místě a do dlaní vytleskávají rytmus.

*„Já mám doma ovci,
můžu dupat jak chci.“*

Děti chodí po kruhu a dupou do země s rukama v bok.

*„Já mám doma berana,
Můžu dupat do rána.“*

Děti razantněji dupou do země.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Naučení se textu
- Kompetence komunikativní
  - Propojení mluveného projevu s přednesem
  - Intonace
  - Rozvoj slovní zásoby
- Kompetence sociální a personální
  - Společně s ostatními dětmi se podílejí na projevu
  - Uvědomit si svoje „já“

2.2.1.2 Hra na lísteček

- Rozcvička
- Představme si, že jsme list, který krouží po ulici. Vítr do větříku fouká více a méně, vítr lístek zatočil, a poslal lístek k zemi, kde si lísteček na chvílku odpočinul a prodýchal se do břicha. Pak se najednou zvedl obrovský vítr a honí lístek po ulici.
- Hru doprovázíme tempem, které udáváme na tamburínu.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence komunikativní
  - Správné zacházení s dechem
- Kompetence sociální a personální
  - Adaptace na změnu ročního období
- Kompetence činnostní a občanská
  - adaptace na roční období

2.2.1.3 Vlaštovičko leť

"Vlaš-to - vič - ko, leť, už je na tě čas, li - stí žlou - tne,
po - le - tu - je, po str - ni - štích ví - tr du - je, bu - de br - zy mráz.

Obrázek 1: Vlaštovičko leť – Věneček Podzim, str. 4

1. Vlaštovičko leť, už je na tě čas,
listí žloutne, poletuje,
po strništi vítr duje,
bude brzy mráz.
2. Až sníh napadne, kolem našich vrat,
i až začne meluzína, bude foukat do komína,
budem vzpomínat.

Mávání rukou, napodobení letu vlaštovky mávající křídly. Dlaněmi napodobujeme listí, kreslením ležaté osmičky dlaněmi představujeme vítr.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si textu písničky a její melodie
- Kompetence komunikativní
  - propojení textu, písňe a pohybu
- Kompetence sociální a personální
  - kultivované chování
  - rozvoj vztahů s ostatními dětmi

2.2.2 ZIMA

Hry pro období zimy.

2.2.2.1 Čertovská honička

Děti se rozdělí na dvě skupinky. První skupina si připevní za gumu tepláků, nebo sukýnky provázek (švihadlo, hedvábný šátek), druhá skupinka si sedne na zem do tureckého sedu.

Učitelka hraje na klavír, nebo zpívá. Obchází děti, které sedí v kroužku a jedno dítě pohladí. Jakmile přestane zpívat, pohlazené dítě vyskočí a začne honit ostatní čertíky a loví jejich ocásky. Na předem domluvené znamení hra končí, dítě si spočítá spolu s ostatními dětmi počet ocásků, které ulovilo čertíkům.

Skupinky se mohou střídat buď po jednotlivých kolech, nebo jak se děti v honění čertíků prostřídají.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - dítě ve hře vymýšlí nad systémem, kterým získá co nejvíce ocásků od čertíků
- Kompetence sociální a personální
  - dbát na svoje bezpečí
  - kontakt a socializace dětí

2.2.2.2 Mrazík a sluníčko

Ve skupince dětí vybereme jednoho mrazíka, který pobíhá po třídě a honí ostatní děti - sluníčka. Koho se dotkne, ten se zmrazí a zůstává stát na místě s rozkročenými nohama

Ve zmrazeném postoji vyčkává, až ho přijde vysvobodit některé dítě. Vysvobodit ho může tím, že ho podleze

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - poradit si se situací, jak se nenechat chytit a přitom osvobodit kamaráda
- Kompetence sociální a personální
  - prosociální cítění
- Kultivované chování
  - rozvoj vztahů s ostatními dětmi

2.2.2.3 U krmítka

*U krmítka
Zem se celá
sněhem bělá,
všude bílé pápeří.
Jen ti ptáčky
přezimáčky
nosí barvy na peří.*

(J.V.Svoboda)

Během básničky děti chodí po třídě a povídají spolu s vychovatelkou básničku. Jakmile básničku dopovídají, vychovatel zvolá, jakou barvu ptáčky na peří nosí. Dítě má za úkol ve třídě, barvu najít a chytit se jí.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si druhy barev, umět je správně poznat
  - naučení se textu básně
- Kompetence k řešení problémů
  - poradit si se situací, jak najít vhodnou barvu

- Kompetence sociální a personální
  - kultivované chování
  - rozvoj vztahů s ostatními dětmi
  - pomoc menším kamarádům

2.2.3 JARO

Hry pro období jara.

2.2.3.1 Ušáčci

Ze skupinky dětí vybereme jedno dítě a ostatní děti se rozptýlí po třídě a posadí se do „tureckého sedu“.

Děti vyťukávají na hůlky rytmus a říkají básničku:

*„Na poli jsou hlávky zelí,
za každou z nich ušák sedí,
hledej nás, mnoho nás,
kterého si vyhledáš?“*

Během říkanky dítě poskakuje po třídě. Jakmile děti doříkají říkanku, pohladí jedno z dětí a poskakují po prostoru společně. Hra pokračuje do doby, než po prostoru skotačí všechny děti.

Jakmile na zemi neseď už žádné dítě, děti pokračují v básničce druhou slokou:

*Ty ušáku, buď v pozoru,
myslivec je na obzoru,
pes Huňáč, chytí nás,
už se střílí pif, puf, bác!“*

Jakmile děti dokončí básničku a přijdou na slova „pif, puf, bác!“ se děti schoulí jako zajíci.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si textu
- Kompetence komunikační
  - rozvoj slovní zásoby
  - kompetence sociální a personální, prosociální citění

- Kultivované chování
  - rozvoj vztahů s ostatními dětmi

2.2.3.2 Žáby a čáp

Ve třídě vytvoříme z hedvábných šátků kruh, který představuje rybník. V rybníku se seskupí děti, které představují žáby. Vybereme ze skupinky jedno dítě – čápa. To postavíme stranou od kruhu. Čáp jde během rytmičké říkanky ke kruhu a představuje krokem a křídly čápa. Ostatní děti během rytmičké říkanky poskakují mimo kruh a říkají básničku:

*„Klapy, klap, klapy klap,
nohy dlouhé, je to tak,
k rybníku se blíží čáp.
Žáby skáčou do rybníka,
žáby skáčou do louže,
čáp je chytit nemůže.“*

Jakmile se básnička dorecituje, žáby mají za úkol naskákat zpět do rybníka. Čáp má za úkol co nejvíce žabek pochyvat. Po kole se čáp obměňuje.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Zapamatovat si text básničky
- Kompetence k řešení problémů
  - Poradit si se situací, jak se nenechat chytit
- Kompetence komunikativní
  - Rozšíření slovní zásoby
- Kompetence sociální a personální
  - Prosociální cítění
  - Kultivované chování
  - Rozvoj vztahů s ostatními dětmi

2.2.3.3 Zaječí pelíšky

Z dětí utvoříme trojice a jednu dvojici. Děti, které jsou ve dvojici, utvoří pelíšek pro zajíčka, tím že se chytí za ruce a postaví se na libovolné místo ve třídě. Třetí dítě je zajíček a u dvojice dětí má pelíšek. Ty děti, které utvořili dvojici, si rozdělí roli na zajíčka a na vlka.

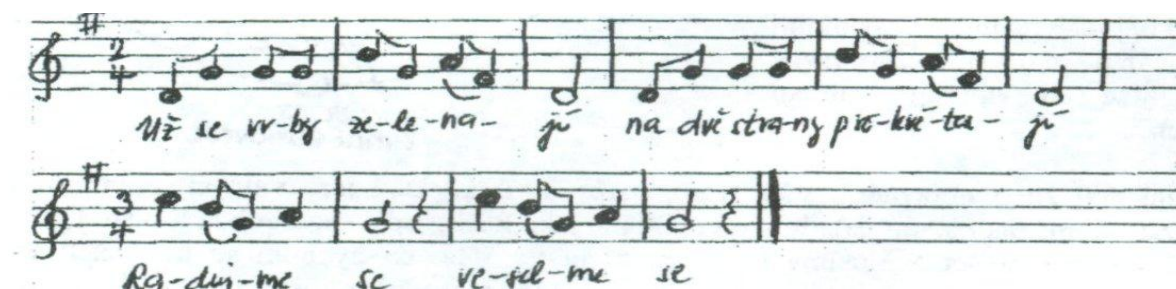
Vlk má za úkol zajíčka chytit. Zajíček utíká po třídě a může se schovat do domečku, kam vlk nesmí. V pelíšku nesmí být dva zajíci, proto zajíček, který leží v pelíšku, na sebe bere roli prchajícího zajíčka a může se opět schovat do libovolného pelíšku. Děti, které představují pelíšek, stojí za sebou a jakmile zajíček odběhne, celá řada se posunuje a je teď zajíček ten, který stojí vpředu.

Jakmile vlk chytne zajíčka, role se mění.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - Poradit si se situací, jak se nenechat chytit
- Kompetence sociální a personální
  - Prosociální cítění
  - Kultivované chování
  - Rozvoj vztahů s ostatními dětmi

2.2.3.4 Už se vrby zelenají⁵¹

Obrázek 2: Už se vrby zelenají – Věneček Jaro, str. 2

*Už se vrby zelenají,
na dvě strany prokvétají.
Radujme se, veselme se.*

*Žežulička v háji zpívá.
Sedmihlávek se ozývá.
Radujme se, veselme se.*

*Byla zima mezi náma,
ale už je za horama.
Radujme se, veselme se.*

⁵¹ Irena Jánská, Pavla Bejšáková, *Věneček – léto, Sborník 2002, s.2*

Hru můžeme s dětmi tančit tak, že se chytíme za ruce a v kruhu se točíme při prvním verši doprava, při druhém verši doleva a na třetí se pustíme a otáčíme se kolem své osy s rukama v bok.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Osvojení si textu a melodie
- Kompetence k řešení problému
  - Správně si poradit se zadaným úkolem
- Kompetence sociální a personální
  - Komunikace a kontakt s ostatními dětmi
  - Kultivovaný projev

2.2.3.5 Čížečku, čížečku ⁵²

Obrázek 3: Čížečku, čížečku – Věneček Jaro str. 11

*Čížečku, čížečku, ptáčku maličký,
pověz mi čížečku, jak sejou mák?
Aj tak ,tak, sejou mák,
aj tak sejou mák,
aj tak, tak, sejou mák,
tak sejou mák.*

*...roste mák...
...kvetě mák...
...plejou mák...
...zraje mák...
...lámou mák...
1. ...jedí mák...*

⁵² Viz tamtéž jako 51, s. 11

Při zpívání písničky tančíme: držíme se za ruce, točíme se v kruhu. Zastavíme, pustíme se a napodobujeme jak mák sejeme, roste, apod.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Naučení se textu a melodie
  - Osvojení si toho, jaké práce probíhají na poli
- Kompetence k řešení problémů
  - Poradit si s úkolem
- Kompetence komunikativní
  - Propojení slovního projevu s pohybem
  - Rozšíření slovní zásoby

2.2.3.6 Zlatá brána

*Zlatá brána otevřená,
zlatým klíček podepřená,
kdo do ní vejde,
hlava mu sejde,
ať je to ten, nebo ten,
praštíme ho koštětem.*

Dvě děti, které stojí naproti sobě, se drží za zdvižené ruce a představují bránu. Ostatní děti v zástupu branou procházejí a na slova: „praštíme ho koštětem!“ bránu děti uzavřou tím, že dají ruce dolů a dítě, které v bráně zůstane uzavřené, vystřídá jedno dítě ze dvojice.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- - Kompetence k učení
  - osvojení si textu a melodie
- - Kompetence k řešení problémů
  - jak se vyhnout tomu, abychom byli chyceni

2.2.3.7 Na mlčící ovečku

Děti utvoří kruh. Vybereme čtyři děti, ostatní utvoří ohradu a vydávají zvuk: „hmmmm“ V ohradníku stojí ovečka a ostatní tři děti mají zavázané oči a představují ovečky, které

musí ovečku najít. Pokud do sebe narazí, udělají zvuk: „béé, béé“ aby se poznaly. Pokud najdou mlčící ovečku, přilepí se k ní a vyčkávají, až je najde poslední ovečka.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
- vymyslet strategii jak najít ovečku
- Kompetence komunikační
- rozvoj „nosovek“
- Kompetence sociální a personální
- kultivovaný projev
- Kompetence činnostní a občanské
- dbát na bezpečnost svojí i ostatních

2.2.4 LÉTO

Hry na období léta.

2.2.4.1 Ptačí koncert

Vlastovička
Šid - ly, vid - ly, šid - ly, vid - ly, kdy - bych mě - la dob - ré vid - ly,
Hýl ky - da - la bych hnůj, ky - da - la bych hnůj.
Vrána Pojď - te knám, pojď - te knám dě - řát - ka.
Skřivan Kvá - ám, kvá - ám, kvá - ám, kvá - ám, kam ty dě - tí dá - ám.
Strnad Já jsem se dí - val, jak sed - lák o - ral, ví - jo, ví - jo, ví - jo, ví - jo, hot, hot, če - hý pryč.
Kukačka Sed - lák stre - jc, sed - lák stre - jc, sed - lák je pán, vem si ho čert.
Kup mí, kup mí, suk - ní, suk - ní.

Obrázek 4: Ptačí koncert – Věneček Léto str. 4, 5

Pěnkava
 Já jsem va-še dcerka, já jsem va-še dcer-ka ti-chá, ti-chá, ti-chá,
 Červenka pink, pink, pěn-ka-va ra-ra-ra, pink, pink, pink.
 Žluna Ta - ta - ta, ů - cho - ta, les - ní můj byt.
 Refrén Klik, klik, byl tu mi-lý šmi-lou, se se-ke-rou, pi-lou, klik, klik, klik.
 Věj - te, hol - ky, věn - ce, kte - rá má mlá - den - ce,
 však je do - stí kví - tí, až se lou - ka sví - tí, však je dos - tí
 lu - pe - ní, až se lou - ka ze - le - ní, ní - , hej.

Obrázek 5: Ptačí koncert – Věneček Léto str. 4, 5

„Děti mohou napodobit ptáky zpěvem i pohybem:

Vlaštovky – pobíháme v mírném předklonu, za zády zkřížené ruce v zápěstí a kmitáme zápěstím (ocásek).

Hýl – pažemi naznačujeme pohyb, kterým zveme někoho dál.

Vrána – chování miminka.

Skrivánek – Letí nad plotem a mihotá křídly – skrčíme paže v lokti, předloktí u těla, mihotáme v zápěstí.

Strnad – zkřížíme ruce před sebou v zápěstí a palcem ťukáme o ukazováček (nebo všechny ostatní prsty) – zobáček

Kukačka – ruce v bok – hlavu vysunujeme v krku (v rytmu) vpřed

Apod.“⁵³

⁵³ Irena Jánská, Pavla Bejšáková, Věneček – léto, Sborník 2002, s.5

2.2.4.2 Pletla v kytku

1. Plet - la v kyt - ku roz - ma - rýn - ku de - va - te - ro
div - ný květ, há - ze - la ji po vo - děn - ce, há - ze - la ji
po vo - děn - ce, a - by plu - la v ši - rý svět.

Obrázek 6: Pletla v kytku – Věneček Léto str.25

„Děti se postaví do kruhu a procházejí dvě proti sobě a střídavě si podávají levou a pravou ruku.“⁵⁴

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - naučení se textu a melodie
- Kompetence komunikativní
  - Propojení melodie a tělesného projevu
- Kompetence sociální a personální
  - nebát se projevu v kolektivu

2.2.4.3 Utekla nám myška do strniska

mf D A7 D
U - tek - la nám myš - ka do str - nis - ka,
D A7 D Emi
ne - mů - žem ji na - jít od vše - rej - ška. Hle - dej - me tu
Hmi⁷ Emi Hmi G A7 D
myš - ku v o - ves - ném str - nis - ku, ho - nem dnes - ka.

Obrázek 7: Utekla nám myška do strniska – Věneček

⁵⁴ Viz. Tamtéž. s.25

„Všechny děti zpívají písničku, jedno dítě je kocour – recituje:

Myšičko, myš,

pojď ke mně blíž!

Všechny děti – myšky – odpovídají:

Nepůjdu kocourku,

nebo mě sníš!

Kocour se rozbíhá a chytá myšky. Poslední nechycená myška se stává kocourem.⁵⁵

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si melodie
  - osvojení si textu písně
- Kompetence k řešení problémů
  - děti řeší situaci, jak se nenechá chytit.

2.2.4.4 Hledání jara podle vůně

Do prostoru dáme kytičku sněženek, nebo fialek a děti budou mít za úkol najít, co ve třídě tak krásně voní.

Jakmile kytičku najdou, sednou si do kolečka a zavřou oči a kytičku opět někam schováme a děti budou mít za úkol jí opět v prostoru najít.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Naučení se jak voní určitá květina
- Kompetence k řešení problémů
  - Řešit zadaný úkol

2.2.4.5 Honička na zajíčka

Vybereme si ze skupinky dítě – zajíčka. Toho označíme tím, že mu dáme do kapsy šátek tak, aby čouhal ven a bylo jasné, kdo honí.

Ten koho zajíček chytí, promění se ve vajíčko a sedne si na bobek. Ostatní děti mohou kamaráda vysvobodit tím, že ho pohladí. Hra trvá do doby, dokud vychovatel zajíčka nevymění.

---

⁵⁵ Viz. Tamtéž s.30

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - Vyřešit, jak uniknout chycení
  - Jak osvobodit kamaráda a nenechat se chytout
- - Kompetence sociální a personální
  - Kultivovaný projev
  - Odmítnout to, co nám není příjemné
  - Rozvoj prosociálního chování

2.2.5 HRY PRO CELÝ ROK

Tyto hry je možné hrát kdykoliv během roku.

2.2.5.1 Čaroděj čaruje

Hra, kterou lze hrát v různých obměnách, podle tématu, které v daném období máme.

Příklad:

Téma: Zvířátka

Čaroděj čaruje (zvířátka) a začaroval Vás do koček.

Děti chodí po třídě a představují kočky.

Čaroděj čaruje a začaroval Vás do hadů.

Děti představují hady.

Pro hru můžeme využít různá zvířátka: čápy, medvědy, psy, včely, ptáky, klokany, želvy, opice, slony, žáby, apod.

Téma: Povolání

Čaroděj čaruje a začaroval Vás v kováře, v zemědělce, v řidiče, apod.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Osvojení si základních znaků předmětu, postavy, zvířete, které představujeme
- Kompetence k řešení problémů
  - Kreativní řešení situace
- Kompetence sociální a personální
  - nebát se sebevyjádření
  - adaptace na změnu

2.2.5.2 Princeznička na bále

„Princeznička na bále,

Poztrácela korále,

Její táta, moudrý král,

Honzíka si zavolal.

Honzíku, máš namále,

najdi nám ty korále!

Honzík běžel na horu,

nakopal tam bramborů.

Vysypal je před krále:

Tady jsou ty korále.

Větší už tam neměli,

ty už snědli v neděli.

Posadíme děti do kruhu a vybereme si jednoho Honzíka, který obchází kruh. Jakmile dokončíme sloku „ty už snědli v neděli“ Honzík jemně ťukne do zad kamaráda a obíhá kolo a posadí se tam, kde seděl kamarád. Ten koho ťuknul, se pokouší Honzu chytit.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si textu
- Kompetence k řešení problémů
  - Naučit se přemýšlet nad úkolem, „Který se zdá být neřešitelný“
- Kompetence komunikativní
  - Procvičení a obohacení slovní zásoby
- Kompetence sociální a personální
  - Kultivovaný projev – ťukneme kamaráda tak, abychom mu nezpůsobili bolest.
- Kompetence činnostní a občanské
  - Bezpečnost, zodpovědnost

2.2.5.3 Dupy, dup

Táta dupe: dupy, dup (dupáme)

Máma cupá: cupy cup (cupitáme)

Babička šlap: šlapy, šlap (třeme chodidla o podlahu)

Děda klap: klapy klap (klapeme nohou o zem, pata na zemi)

Vnouček ťape: ťapy, ťap (lehce ťapáme)⁵⁶

⁵⁶ Irena Jánková, Pavla Bejšáková, *Věneček – léto, Sborník 2002, s.32*

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si textu básničky
- Kompetence komunikativní
  - Propojení řeči s pohybem
  - Rozšíření slovní zásoby

2.2.5.4 Hmatová hra

Do pytlíku, nebo krabice dáme různé předměty. Dítě má za úkol poslepu rozpoznat, jaký předmět v dlani drží.

Rozvoj klíčových kompetencí – stejné jako u následující hry.

2.2.5.5 Hra na „Popelku“

Na hrací koberec vysypeme na podložku fazoli, hrách a čočku. Dáme dětem k dispozici 3 mističky a jejich úkolem je:

- Poznat, co jsme na podložku vysypaly
- Podle tvaru roztřídit
- Vybereme dítě a tomu zavážeme oči a po hmatu si vyzkouší, jestli roztřídí pár bobulek. Postupem si tuto činnost vyzkouší všechny děti a vyjádří svůj názor, jaké to bylo

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Rozvoj jemné motoriky
- Kompetence k řešení problému
  - Poradit si s úkolem podle pokynů
- Kompetence sociální a personální
  - Seběprosažení se
  - Kultivovaný projev jedince
  - Spolupráce
  - Prosociální chování
- Kompetence činnostní a občanská
  - Respektování pravidel
  - Rozvoj pracovitosti

2.2.5.6 Chuťová hra

Ze skupinky dětí si vybereme jedno, kterému zavážeme oči a dáváme mu ochutnat různé druhy ovoce, nebo zeleniny. Dítě má za úkol uhádnout, o jakou zeleninu se jedná.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Naučení se základních rysů, které má daná potravina
- Kompetence k řešení problémů
  - Správně vyřešit situaci
- Kompetence činnostní a občanská
  - Respektování toho, kdo je právě na řadě
  - Kultivovaný projev

2.2.5.7 Senzorická hra

Na kartičky si nakreslíme obrázky, které se týkají tématu, které s dětmi daný týden máme. Ideální počet kartiček je podle věku dětí. Pro předškolní věk je ideální počet okolo pěti kartiček.

Kartičky nám dávají velké pole působnosti a můžeme s nimi zacházet podle fantazie. Můžeme:

- Kartičky seřadit a následně je zamíchat a děti budou mít za úkol je poskládat tak, jak byly.
- Poznávat, co je na kartičkách za obrázky a následně se je učit hláskovat (předškoláci)
- Jednu z kartiček zakrýt a děti budou mít za úkol zjistit, která kartička se ztratila

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - naučení se nových pojmů
  - rozvoj paměti
- Kompetence k řešení problémů
  - poradit si správně s problémem
  - přemýšlení nad danou situací
  - zodpovědně pracovat s problémem

- Kompetence komunikativní
  - naučení se správného hláskování
  - komunikovat s ostatními dětmi v kolektivu
- Kompetence sociální a personální
  - spolupodílení se na činnosti
  - adaptace na změnu
- Kompetence činnostní a občanské
  - spolupodílení se na výsledku
  - odpovědnost při úkolu

2.2.5.8 Hra na ozvěnu

Vychovatelka dětem dává vzorem jednoduchá slova, při kterých mění intonaci, citové zabarvení, zvýrazňuje otazníky, vykřičníky.

Úkolem dítěte je správně zopakovat dané slovo.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojování si interpunkčních znamének
  - zapamatování si zvuků
- Kompetence k řešení problémů
  - Správně si poradit se vzniklou situací
- Kompetence komunikativní
  - osvojení si správné výslovnosti slov, pomocí nápodoby

2.2.5.9 Židličkovaná ve Waldorfské mateřské škole

V konceptu waldorfského předškolního vzdělávání se při „židličkované“ nevyřazuje, ale je zde obměna.

Hraje hudba, a jakmile hudba přestane hrát, děti mají za úkol se naskládat na židličky tak, aby žádné dítě nezůstalo stát. Po každém kole se oddělá jedna židlička a děti zkouší do té doby se na sebe naskládat, dokud to učitelka uzná za vhodné.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - vyřešení dané situace, která nastala

- Kompetence sociální a personální
  - kultivovaný projev během hry
  - odmítat nepříjemnou situaci
- Kompetence činnostní a občanské
  - odpovědnost, ohleduplnost
  - ohled na bezpečnost
  - aktivita

Klasická židličková; hraje hudba, a jakmile přestane hrát, si děti posedají. Komu židle nezbyla, vypadává. Po každém kole se oddělá jedna židlička, až zbudou pouze dva účastníci. V tomto okamžiku hra zpravidla končí, občas, podle uvážení pedagoga se hraje pouze na jednoho výherce.

2.2.5.10 Hra na auta

Děti rozdělíme na tři skupiny a postaví je do tří míst ve třídě. Každé skupince dáme barvu. Vychovatel si stoupne tak, aby na ni všechny děti ze skupiny viděli. Do ruky si vezme barevné papíry, které odpovídají barvám skupinek.

V prostoru jezdí autíčka, té barvy, kterou má vychovatel zvednutou nad hlavou.

Během hry může jezdit jedna, dvě a dokonce i všechny tři skupinky. Děti však musí dávat pozor, na obměnu barev.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - zapamatování si barvy – rozvoj paměti
- Kompetence k řešení problému
  - děti řeší, kdy mají jezdit a kdy ne
- Kompetence sociální a personální
  - zapojení do kolektivu
  - chovat se k ostatním ohleduplně
- Kompetence činnostní a občanské
  - uvědomění si odpovědnosti
  - chránit bezpečí svoje i druhých

2.2.5.11 Slepovaná

Určíme kolik dětí se k sobě slepí. Námět co děti představují si můžeme obměnit podle tématu, které probíráme. Děti mohou být hvězdičky, jablíčka apod.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si počítařských dovedností dle svého věku
  - rozvíjení schopností
- Kompetence k řešení úkolů
  - správně vyřešit danou situaci
  - použít již naučené dovednosti – počty
- Kompetence komunikativní
  - domluvit se s ostatními dětmi na řešení
  - vyjádření svého názoru
- Kompetence sociální a personální
  - přispívání ke společnému kladnému výsledku
  - spolupráce
  - kontakt s kolektivem
- Komunikace činnostní a občanské
  - dodržování pravidel
  - tvůrčí aktivita

2.2.5.12 Bál strašidel

Strašidla tancují na ponuru hudbu. Melodii ponuré hudby si děti sami vymyslí. Mohou se i podle své kreativity ustrojít pomocí hedvábných batikovaných šátků, které jim dáme k dispozici.

Do prostoru vchází dva návštěvníci, které kastelán na zámku omylem zamknul. Úkolem strašidel je různými pazvuky návštěvníky vystrašit. Nesmí se však návštěvníků dotknout.

Hru můžeme obměnit tím, že budeme broukat veselou písničku a návštěvníky se budeme snažit grimasy rozesmát.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k řešení problémů
  - poradit si s problémem, jak správně splnit úkol
- Kompetence komunikativní
  - rozvoj neverbálního projevu

- Kompetence sociální a personální
  - respektovat druhé
  - nedělat věci, které by jemu samotnému byly nepříjemné
- Kompetence činnostní a občanské
  - respektování pravidel
  - sebeovládání
  - myslet na bezpečí svoje i druhých

2.2.5.13 Tleskané kolo

Posadíme se do kola a tleskáme do rytmu. Vychovatel zvolí přídavné jméno a ostatní přidávají jméno podstatné. Příklad: Pěkný: - pěkný hrad, pěkné kolo, pěkný princ apod.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - osvojení si základních spojení slov
  - rozšíření slovní zásoby
- Kompetence komunikativní
  - správné spojení slov
  - správné užívání tvarů
  - rytmizace
  - hláskování
- Kompetence sociální a personální
  - zbavení se nervozity před výstupem před ostatními
  - prosadit svůj názor

2.2.5.14 Cesta za písničkou

Po zemi rozmotáme klubíčko vlny. Začneme zpívat písničku, jejíž rytmus zvolí vychovatel. Úkolem je jít po klubíčku a přitom zpívat písničku.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence sociální a personální
  - rozvoj prosociálního chování vůči svému okolí
  - přispívat k pohodě prostředí
- Kompetence činnostní a občanská
  - kulturní rozvoj
  - činnostnost

- spontánní projev
- rozvíjení zdravého držení těla

2.2.5.15 Hádanky

*Běhá to okolo chalupy,
Dělá to cupity, cupity!
(Děšť)*

*Fialově kvetu,
V zimě se mám k světu.
Když se skryji v křoví,
Má vůně to poví.
(Fialka)*

*Chodí v koruně – král není,
nosí ostruhy – rytíř není,
má šavli, husar není,
k ránu budívá – ponocný není,
(Kohout)*

*Hlavička kulatá
A vlásky ze zlata.
Foukni! Její chmýří
Po trávě se šíří.
(Pampeliška)*

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Učení se charakteristických znaků
- Kompetence k řešení problémů
  - Řešení zadané hádanky a hledání jejího správného řešení
- Kompetence komunikativní
  - Komunikace se spolužáky
  - Komunikace s dospělým
- Kompetence sociální
  - Pomocí hádanek a jejich řešením se dítě socializuje do prostředí školky

2.2.5.16 Rozpočítávadla

Rozpočítadlo

J. Kožíšek

*Šla veverka Na jahody,
utíkala kolem vody,
jahody se rozsypaly,
do studánky napadaly.
Běž, panenka, běž,
veverušku těš!*

*Až bude máje, půjdeme do háje.
Co tam budem dělati?
Stříbro, zlato lámati,
komu je budeme dávatí?
Šafářovic dcerce, na ty zlatý věnce.
Věnc uť je upleten
a ty půjdeš z kola ven!*

*U potoka roste kvítí,
řikají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč*

*Pták letí, neuletí,
bude krmit svoje děti.
Pět ptáček, pět pěnkavek,
pět ptáček, jeden špalek.*

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - naučení se textu rozpočítáadel
- Kompetence komunikativní
  - pomocí rozpočítáadel zdokonalovat mluvený projev
- Kompetence sociální a personální
  - zapojení se do společné činnosti spolu s ostatními

2.2.5.17 Grafomotorické hry

Co dělají zvířátka⁵⁷

*Brum, brum,
Medvěd bručí, (palec pravé ruky)*

*mé, mé,
koza mečí, (palec levé ruky)*

*bzum, bzum,
čmelák bzučí, (ukazováček pravé ruky)*

*kvá, kvá
žába kváká (ukazováček levé ruky)*

*mňau, mňau,
kočka mňouká (prostředníček pravé ruky)*

*krá, krá,
vrána kráká (prostředníček levé r.)*

*hú, hú,
sova houká, (prsteníček pravé ruky)*

*hop, hop,
jelen skáče (prsteníček levé ruky)*

*bé, bé,
ovce mečí, (malíček pravé ruky)*

---

⁵⁷ Irena Jánská, Pavla Bejšáková, Věneček – léto, Sborník 2002, s.32

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - Naučení se textu
  - Procvičení jemné motoriky a její zdokonalení
- Kompetence komunikativní
  - Pomocí básničky se dítě zdokonalí v přednesu
  - Propojení slovní zásoby a tělesného projevu
- Kompetence sociální
  - Přednesem si dítě osvojí jazyk, ve kterém vyrůstá

2.2.5.18 Paleček chlapeček

Palečku, chlapečku, co jsi včera dělal? (děti si přejíždí krouživým pohybem po palečku)

S tímhle bratrem pracoval, (klepeme na ukazováček)

s tímhle bratrem maloval, (klepeme na prostředníček)

s tímhle bratrem tancoval, (klepeme na prsteníček)

s tímhle bratrem maličkým, (hladíme malíček)

zpívali jsme písničky.

Rozvoj klíčových kompetencí:

- Kompetence k učení
  - naučení se textu básničky
- Kompetence komunikativní
  - spojení mluveného projevu spolu se zdokonalováním jemné motoriky
  - rozvoj slovní zásoby

2.2.6 DRAMATICKÉ HRY

Dramatické ztvárnění pohádek, které se dětem ve waldorfské třídě čtou každý den. To, že si děti hru mohou prožít, jim přináší uspokojení a vyrovnání se se situací.

Karkulka

„Kam, Karkulko, malé kam?“

„Lesem chodím sem a tam.

Co ty vlku tady chceš?“

„Sháním, na zub kousek trávy,

Po trávě se dobře tráví.“

*„Vlku, vlku, to je lež,
Vlci trávu nejedí!“
„To holčičky nevědí!“
„Vědí, pane vlku, vědí,
ale odkud, nepovědí.“
(František Hrubín)*

Pohádku „O Karkulce“ děti notoricky znají, a proto se básničku lehce naučí. Ku prospěchu je obměna, dítě poučí v tom, že se Karkulka v této pohádce nenechala napálit a vymyslela jiné řešení.

Děti mohou pohádku zdramatizovat jednotlivě, nebo ve skupinkách.

Rozvoj klíčových kompetencí

- Kompetence k učení
  - učení se textu básničky
- Kompetence k řešení problémů
  - alter. řešení pohádky, která na rozdíl od klasické pohádky má dobrý konec
- Kompetence komunikativní
  - rozvoj řečového projevu
- Kompetence sociální a personální
  - přejímání vztahů mezi lidmi
  - přispívání ke společnému dílu (pohádky)
  - zbavení se trémy spojené s projevem před kolektivem
- Kompetence činnostní a občanská
  - rozvíjení hodnot, které se týkají osobního bezpečí
  - společné nacvičování textu, spolu s kamarády

2.2.7 KAŽDODENNÍ RITUÁLY VE WALDORFSKÉ TŘÍDĚ „BROUČCI“

Každé ráno, na přivítání si děti povídají básničku, kterou dramaticky ztvárňují.

*Dobrý den, dobrý den,
pojdte všechny děti sem!*

*Dobrý den slunce,
dobrý den země.*

*Dobry den kameny, rostliny,
květiny a stromy,
dobry den zvířátka, ovečky a ptáci
co v povětrí létáte,
ryby, co ve vodě plavete
a vlnky děláte.
Malé vlnky,
velké vlnky,*

*Dobry den ty,
dobry den já.
A kdo s námi tady není,
tomu pošlem pozdravení.
Dobry den,
dobry den,
ať je krásný celý den.*

Po odříkání první části, se všechny děti seběhnou a utvoří kruh. Poté pokračují v kruhu a vítají den.

Pohybové ztvárnění:

„dobry den slunce“ – děti utvoří nad hlavou z rukou kruh.

„dobry den země“ – dlaněmi se dotkneme země

„dobry den kameny, rostliny, květiny a stromy“ – děti začínají na zemi a dlaněmi naznačují kameny, poté spojí ruce a představují stonek, který roste nahoru.

„ptáci co v povětrí létáte“ - děti kříží ruce v zápěstí a představují jet ptáků, pohybem do strany.

„ryby, co ve vodě plavete a vlnky děláte“ – děti dělají vlnky směrem od sebe.

„malé vlnky“ – děti představují malé vlnky

„velké vlnky“ – vlnky se zvětšují

„dobry den ty“ – pokloníme se sousedovi, který stojí po pravé ruce

„dobry den já“ – ukážeme na sebe

„ A kdo s námi tady není, tomu pošlem pozdravení“ - Chytíme se za ruce a zatočíme.

„Dobry den, dobry de, ať je sluncem prozářen“ – Ukloníme se do kruhu.

Rituál, který probíhá před svačinkou – poděkování matce zemi za to, že máme co jíst.

*Všechno co roste ze země,
chutná a voní příjemně.
Sluníčko s deštěm den, co den,
rostlinky vytahují ven.
Děkujem Ti sluníčko,
Žes zahřálo zrníčko.
Děkujem Ti Země milá,
Žes to zrnka v sobě skryla.*

Dobré chutnání.

Děti sedí na svém místě a čekají, až se jim rozdá jídlo. Poté se chytanou za ruce a povídají básničku a po básničce se pustí do jídla.

Rozvoj klíčových kompetencí rituálů ve Waldorfské mateřské škole:

- Kompetence k učení
  - osvojením si textu si dítě trénuje paměť
- Kompetence komunikativní
  - propojení recitace a pohybu
- Kompetence sociální a personální
  - kontakt se spolužáky
  - pocítění sebe jakou částí kolektivu
  - pozdravení pro nemocné, nebo nepřítomné děti
- Kompetence činnostní a občanské
  - na základě básničky si dítě uvědomí, že skončila část hry s kamarády a že začíná společná třídní řízená činnost
  - uvědomění si, společenství spolužáků.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zaměřila na waldorfskou pedagogiku a hru, která ve zvolené mateřské škole probíhá. Zaměřila jsem se na klíčové kompetence, které se v dítěti během hry rozvíjejí a upevňují.

V teoretické části jsem rozpracovala definici waldorfské pedagogiky. Ačkoliv jsem ve zvolené mateřské škole prováděla praxi, přesto jsem během zpracování této části dospěla k zajímavým, pro mne novým, skutečnostem. Uvedla jsem zde i rámcový vzdělávací program, podle kterého mateřská škola vzdělává své svěřence a klíčové kompetence, z nichž čerpám i v části praktické. V teoretické části jsem se zaměřila také na hru, kde jsem uvedla několik zásadních definic autorů, kteří se hrou zabývají. Hra, ačkoliv působí velmi jednoduše, je podstatná část našeho života, která nás učí novým skutečnostem. Definicí hry a jejím kategorizováním se zabývá řada vědních oborů a řada autorů. Já jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala kategorii klasifikace podle pedagogického hlediska, které je z mého pohledu hlediskem nejzajímavějším a zároveň nejpřínosnějším.

Praktická část se skládá z několika částí. Z třídního vzdělávacího programu, který jsem považovala za nezbytný pro pochopení her, které se v mateřské waldorfské škole hrají a pak ze sborníku her, které jsem roztřídila podle ročního období. Vytvořený sborník obsahuje popis her, které se v uvedené mateřské škole v průběhu roku hrají. U každé hry jsem provedla rozbor klíčových kompetencí. Klíčové kompetence a jejich rozvoj jsem si vybrala proto, abych dokázala, zda jsou dětem hry přínosem, či nikoliv. Při sbírání her a rozboru klíčových kompetencí jsem se přesvědčila o tom, že hra má pro dítě přínos, a to vždy, ačkoliv se to tak někdy na první pohled nemusí jevit. Potvrdilo se mi tak, že v každé hře, která je s dětmi hraná, nalezneme alespoň jednu klíčovou kompetenci, která se v dítěti rozvíjí.

Cílem diplomové práce tedy bylo prokázat, že každá dětská hra má smysl a dítě obohacuje a rozvíjí klíčové kompetence, které potom jedinec upotřebí v následujících etapách svého života.

V neposlední řadě bych ráda zmínila, že jsem se v průběhu zpracování své diplomové práce zajímala také o další témata, která se týkala oblasti her. Těmito

tématy jsem se ovšem ve své práci již blíže nezabývala a vynechala je, neboť bych tím přesáhla rozsah doporučený pro diplomovou práci. V případě navazující práce bych se ráda zaměřila na historii hry a na klasifikaci hry podle dalších vědních oborů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- SMOLKOVÁ TÁŇA, *Dítě v úctě přijmout...*, *Vzdělávací program waldorfské mateřské školy*, 1. Vyd. Praha: Maitrea a.s., 2007. ISBN 80-903761-2-6
- MONATOVÁ LILI, *Kapitoly z předškolní pedagogiky*, 1. Vyd. Brno: Univerzita Jan Evangelisty Purkyně, Fakulta filosofická, 1980. ISBN – nevedeno
- CAITIOVÁ MARIA, DELAČOVÁ SVĚTLANA, MÜLLEROVÁ ANGELIKA, *Volná hra, zkušenosti a náměty*, 1. vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN – 807178-011-1
- ZAPLETAL MILOŠ, *Encyklopedie her*, Praha: Olympia, 1975. ISBN – nevedeno
- NAVRÁTIL STANISLAV, CEDRYCHOVÁ VĚRA, TYKALOVÁ JANA, *Cvičení z obecné pedagogiky*, 1. Vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Perkyňe v Ústí nad Labem, Fakulta pedagogická, 2000. ISBN – 80- 7044-298-0
- GRECMANOVÁ HELENA, URBANOVSKÁ EVA, *Waldorfská škola*, 1. Vyd. Olomouc: Hanex, 1996. ISBN – 80- 85783-09-6
- STEINER, R. *Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy. Metodika vyučování a životní podmínky výchovy*. 2.vyd. Praha: Baltazar, 1993. ISBN 80-900307-9-3
- PAUSEWANGOVÁ ELFRIEDE, *100 her k rozvoji tvořivosti v předškolním a mladším školním věku*, 2. Vyd. Praha: Portál, 1992. ISBN – 80 – 85282-59-3
- PAUSEWANGOVÁ ELFRIEDE, *150 her k utváření osobnosti*, 2. vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN - 80-85282-50-X
- OPRAVILOVÁ EVA, GEBHARTOVÁ VLADIMÍRA, *Jaro v mateřské škole, kurikulum předškolní výchovy*, 1. Vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN- 80-7178-210-6
- PIAGET JEAN, INHERDEROVÁ, *Psychologie dítěte*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. ISBN – nevedeno
- HRDLIČKOVÁ ALENA, *Alternativní pedagogické koncepce*, 1. Vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra pedagogiky, 1994. ISBN – 80- 7040-104-4
- POL MILAN, *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?*, Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filosofická fakulta, 1996. ISBN – 80 – 210 – 1097 – 5
- ZELINOVÁ MILOTA, *Hry pro rozvoj emocí a komunikace, Koncepce a model tvořivě – humanistické výchovy*, 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-197-6

- BAYER JANNIK, GAMMELTOFT LONE, *Autismus a hra, příprava herních aktivit pro děti s autismem*, Praha: Portál, 2006. ISBN – 80 – 7367-157-3
- JIRÁSEK, J. VANČUROVÁ, E. HAVLÍNOVÁ, M., *Hrajeme si doopravdy*, 1. Vyd. Praha: Avicenum, 1983. ISBN – neuvedeno
- DOLEŽALOVÁ EDITA, *Hry pro rodiče s dětmi*, Praha: Grada Publishing a.s., 2005. ISBN – 80 – 247-0991-0
- ZELINKOVÁ OLGA, *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program, Nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*, 1. Vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN – 978-80-7367-326-0
- CARLGREN FRANS, *Výchova ke svobodě, Pedagogika Rudolfa Steinera, Obrazy a zprávy ze světového hnutí svobodných waldorfských škol*, 1. Vyd. Praha: Baltazar, 1991. ISBN - neuvedeno
- HENEK TOMÁŠ, *Hrou se připravujeme na školu*, 1. Vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975. ISBN – neuvedeno
- MIŠURCOVÁ VĚRA, SEVEROVÁ MARIE, *Děti, hry a umění*, 1. Vyd. Praha: ISV, 1997. ISBN – 80 – 85866-18-8
- HEYBRAND V. C., *O duševní podstatě dítěte*, Praha: Baltazar, 1993. ISBN – 80-85791-00-5
- BARKER CHRIS, *Slovník kulturacích studií*, Praha: Portál, 2006. ISBN 80 – 7367-099-2
- SOMR MIROSLAV, *Kapitoly z dějin pedagogického myšlení*, 1. Vyd. České Budějovice 2009. ISBN – 978-80-904247-3-9
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2004.
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>
 (20.1.2012)
- BELZ H., SIEGRIST M., *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení, Východiska, metody, cvičení a hry*, 1. Vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN - 80-7178-479-6.
- CAILLOIS ROGER, *Hry a lidé*, 1. Vyd. Praha: Studia Ypsilon, 1998. ISBN - 80-902482-2-5
- ČINČERA JAN, *Práce s hrou pro profesionály*, Praha: Grada a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1974-0
- UHLÍŘOVÁ JANA, *Role hry v Komenského pedagogické koncepci*, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2003.
- JÁNSKÁ, I., BEJŠÁKOVÁ, P. *Sborníky Věneček – Jaro, léto, podzim*, ročník 2002.

ABSTRAKT

PRAJKOVÁ MICHAELA, *Hra ve Waldorfské mateřské škole, Nerudova 53, České Budějovice*, České Budějovice 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Pedagogiky. Vedoucí práce Zuzana Svobodová.

Klíčová slova: waldorfská pedagogika, Rudolf Steiner, rámcový vzdělávací program, svátky ve waldorfské mateřské škole, hra, teorie a definice hry, rozdělení her, hra z pohledu vědy, dětská hra, význam hry, hra jako rozvoj kompetencí, motivace hrou

Diplomová práce je zaměřena na hru ve Waldorfské mateřské škole, Nerudova 53, České Budějovice. V teoretické části se věnuji charakteristice waldorfského předškolního vzdělávání podle Rudolfa Steinera, rámcovým vzdělávacím programem, jeho klíčovými kompetencemi a hrou, její definicí a charakteristikou.

Praktická část diplomové práce se skládá ze sborníku her a rozbohem jejich klíčových kompetencí, které se ve hře u dítěte rozvíjejí.

ABSTRACT

GAME IN THE WALDORF KINDERGARTEN, NERUDOVA 53, ČESKÉ BUDĚJOVICE

Key words: Waldorf education, Rudolf Steiner, general educational program, holidays in the Waldorf kindergarten, game, theory and the definition of games, division of games, game from the perspective of science, children's game, importance of game, game such as the development of competencies, motivation by game.

The thesis is focused on the game in the Waldorf kindergarten, Nerudova 53, České Budějovice. In the theoretical part I deal with the characteristics of Waldorf early childhood education by Rudolf Steiner, I am engaged in the general educational program, in key competencies and in to the game and its definition and characteristics.

The practical part is composed of a collection of the games and analysis of their key competencies from the point of view of developing child skills.